

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

Lapsi, -nuoriso – ja perhetyö

2013

Sini Saaristo

LASTA KANNATTELEVA YHTEISTYÖ PÄIVÄHOIDON JA LASTENSUOJELUN RAJAPINNALLA

– Opas päivähoiton henkilöstölle Kaarinassa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi| Lapsi-, nuoriso –ja perhetyö

Syysy 2013 | 47 + 26

Terttu Parkkinen

Sini Saaristo

LASTA KANNATTELEVA YHTEISTYÖ PÄIVÄHOIDON JA LASTENSUOJELUN RAJAPINNALLA–OPAS PÄIVÄHOIDON HENKILÖSTÖLLE KAARINASSA

Toiminnallisen opinnäytetyön toimeksiantajana on Kaarinan lastensuojelun perhetyö ja työn lähtökohtana oli tarve tehdä kehittämistyötä lastensuojelun ja päivähoidon välillä. Kehittämistyötä tehtiin alkukartoituskyselyiden, dialogisten kehittämiskeskusteluiden, moniammatillisten kehittämispalaverien ja palautekyselyiden pohjalta lastensuojelun työryhmän ja kahden päivähoitoyksikön työryhmien kanssa.

Tehdyn yhteistyön ja kehittämistyöprosessin aikana kävi ilmi, että lastensuojelun käytännöissä oli epäselvyyksiä ja tiedonkulussa olisi parantamisen varaa. Kehittämistyötä tehtiin tasavertaisessa avoimessa dialogissa, kumpaakin ammattiryhmää arvostaen.

Tuotoksesta rakentui 19 – sivuinen työelämälähtöinen, houkutteleva, informatiivinen ja selkeä opas lastensuojelun käytännöistä yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun ammattilaisten kanssa. Oppaassa on tietoa lastensuojelun käytännöistä sekä toimintaohjeita erilaisiin lastensuojelullisiin tilanteisiin päivähoidon työntekijän näkökulmasta.

Opas jaettiin kaikkiin Kaarinan kaupungin julkisiin ja yksityisiin päivähoitoyksiköihin. Tehtyä kehittämistyötä ja opasta esiteltiin varhaiskasvatuksen info-tilaisuudessa sekä päiväkodin työntekijöille tarkoitetussa iltatilaisuudessa.

ASIASANAT:

Lastensuojelun avohuollon perhetyö, varhainen puuttuminen, huolipuhe, päivähoito, moniammatillisuus, verkostotyö, opas lastensuojelun käytännöistä

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of social services | Child- youth- and family work

Fall 2013 | 47 + 26

Terttu Parkkinen

Sini Saaristo

CHILD-SUPPORTING CO-OPERATION BETWEEN CHILD PROTECTION AND DAY CARE - A GUIDE TO THE STAFF OF DAY CARE SERVICES IN THE CITY OF KAARINA

This functional thesis was ordered by the Family Counseling Services Unit of the Child Protective Services of Kaarina City. The aim of this work was to do progressive labor between child protective services and day care services. This progressive work was done on the basis of surveys, progressive dialogues, multiprofessional development discussions and feedback inquiries with a team from child protective services and teams from two day care units. During the co-operation and development process it became apparent that there were many discrepancies in child protection practices, and there were improvements to be made in the flow of information. The developing work was done using equal, open dialogue and with respect for both occupational groups.

This work produced a working-life oriented, appealing and clear 19-page guide about the practices of child protection that was made in co-operation with early childhood education and child welfare professionals. The guide contains information about the practices of child protection and instructions to various situations regarding child protection from the viewpoint of a day care worker.

The guide was distributed to all public and private day care units in the city of Kaarina. The development work and the guide were demonstrated at an early childhood education -info event and an evening event for day care employees.

KEYWORDS:

Open-care family counseling in child welfare, Early intervention, Worry talk, Day care, Multiprofessional, Networking, Guide on child welfare practices.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LÄHTÖKOHTIA KEHITTÄMISTYÖLLE	8
2.1 Aiheen valinta ja toimeksiantajan esittely	8
2.2 Kehittämistyössä mukana olleet toimijat	8
2.3 Kehittämistyön tavoitteet ja kehittämistehtävät	10
3 LASTENSUOJELUA AVOHUOLTONA	11
3.1 Lapsiperheiden arki	11
3.2 Lastensuojelun avohuollon perhetyö	12
3.3 Lastensuojeluasiakkuus Kaarinassa	13
3.4 Lastensuojelun perhetyö Kaarinassa	14
4 PÄIVÄKODIN AIKUISET HUOLEN HAVAITSIJAINA	17
4.1 Huolipuhe vanhemman ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa	17
4.2 Varhainen puuttuminen osana päivähoidon toimintakulttuuria	18
4.3 Lastensuojelun tukitoimet päivähoidossa	19
5 DIALOGISUUS JA VERKOSTOTYÖ LASTA VARTEN	21
5.1 Yhdessä lasta kannatellen	21
5.2 Moniammatillinen verkostotyö perheen tukena	22
5.3 Dialoginen verkostotyömalli ja moniammatilliset työryhmät	23
5.4 Verkostotyön haasteet	24
6 AIKATAULUSUUNNITELMASTA OPPAIDEN JAKOON	26
6.1 Prosessin eteneminen moniammatillisena yhteistyönä	26
6.2 Ajatuksesta painovalmiiksi tuotokseksi	29
6.3 Kehittämisen – ja tiedonkeruun menetelmät	31
6.4 Kehittämistyön aikana tuotetun tiedon dokumentointi	34

7 YHDESSÄ TEKEMÄLLÄ UUSIA IDEOITA	36
7.1 Kehittämistyö syntyy tarpeesta	36
7.2 Reflektiivinen kehittäminen	36
7.3 Dialogisuus kehittämistyössä	38
8 POHDINTOJA JA PÄÄTELMIÄ	39
8.1 Oppaasta ja kehittämistyöstä saatu palaute	39
8.2 Ajatuksia kehittämistyöstä moniammatillisuuden näkökulmasta	40
8.3 Hyödynnettävyys ja jatkokehittämismahdollisuudet	41
8.4 Kehittämistyöstä heränneet eettiset pohdinnat ja sosionomin osaaminen	42
LÄHTEET	45

LIITTEET

- Liite 1. Alkukartoituskysely
- Liite 2. Moniammatillinen kehittämispalaveri 15.5.2013 – esityslista
- Liite 3. Moniammatillinen kehittämispalaveri 10.9.2013 – esityslista
- Liite 4. Palautekysely
- Liite 5. Yksi lapsi monta aikuista—opas lastensuojelun käytännöistä yhteistyössä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa

KUVIOT

Kuvio 1. Kehittämistoiminnan prosessikaavio	30
---	----

TAULUKOT

- Taulukko 1. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä
0–17 -vuotiaita vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä.

1 JOHDANTO

Uuden lastensuojelulain 13.4.2007 hyväksymisen ja käyttöönoton 1.1.2008 myötä, myös päivähoidon henkilöstöä on koskenut ilmoitusvelvollisuus. Lastensuojelulain 25§ mukaan Ilmoitusvelvollisuudella tarkoitetaan muun muassa terveydenhuollon ja lasten päivähoidon henkilöstön velvollisuutta ”salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä.” Päivähoidon rooli huolen havaitsijana, lastensuojelun ennaltaehkäisijänä ja lastensuojeluilmoitusten tekijänä on kasvanut uuden lain myötä. Vaikka suuri osa lapsista viettää päivähoidossa ison osan päivästään, on päivähoidosta tehtyjen lastensuojeluilmoitusten määrä usein pieni suhteessa muilta tahoilta tulleisiin ilmoituksiin.

Toiminnallisen opinnäytetyöni toimeksiantajana on Kaarinan lastensuojelun perhetyö. Kehittämistyölle Kaarinan päivähoidon ja lastensuojelun välillä oli tarvetta, sillä yhteistyö ei ole toiminut riittävän tehokkaasti. Kehittämistyön tavoitteena oli yhteistyön tehostaminen lastensuojelun perhetyön ja päivähoidon välillä niin, että lapsesta nouseva huoli siirtyisi varhaisemmassa vaiheessa lastensuojeluun. Kehittämistehtävänä oli tuottaa yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa työelämälähtöinen, houkutteleva, informatiivinen ja selkeä opas päivähoidon henkilöstölle.

Kehittämistyön tuotos eli produkti on opas päivähoidon henkilöstölle lastensuojelun käytännöistä yhteistyössä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Opas jaettiin lokakuun 2013 alussa kaikkiin Kaarinan kaupungin julkisiin ja yksityisiin päiväkoteihin, perhepäivähoitajille ja ryhmäperhepäivähoitajille. Lisäksi opas jaettiin lastensuojelun perhetyön käyttöön ja kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden johtajalle, palvelujohtajalle ja johtavalle sosiaalityöntekijälle. Oppaan tarkoituksena on selventää lastensuojelun käytäntöjä päivähoidon työntekijöille ja tarjota toimintaohjeita erilaisiin tilanteisiin. Lisäksi oppaassa

on yleistä tietoa lastensuojelusta. Opas on suunniteltu sisällöltään päivähoidon työntekijöitä palvelevaksi.

Opas rakentui jokaisen yhteistyötiimin kanssa käytyjen dialogisten kehittämis-keskusteluiden ja kaikille yhteisten suunnittelu- ja kehittämispalavereiden pohjalta nousseiden ajatusten ja ideoiden kautta. Tietoa olen kerännyt alkukartoituskyselyiden, dialogisten kehittämiskeskusteluiden, suunnittelu- ja kehittämispalavereiden ja palautekyselyiden avulla. Opinnäytetyössä on tarkastelun alla lastensuojelun avohuollon perhetyö, päiväkodin rooli huolen havaitsijana, varhainen puuttuminen, dialogisuus, verkostotyö ja moniammatillisuus. Tietoperustan lisäksi opinnäytetyössäni on kuvaus kehittämistyön etenemisestä, kuvaus tuotoksen eli oppaan rakentumisesta sekä tietoa reflektiivisestä kehittämisestä. Raportin loppuosa koostuu arviointi ja reflektointiosuudesta.

2 LÄHTÖKOHTIA KEHITTÄMISTYÖLLE

2.1 Aiheen valinta ja toimeksiantajan esittely

Kaarinan lastensuojelun perhetyöllä on hyvä maine ja perhepalvelukokonaisuus on toimiva ja monipuolinen. Tässä kehittämistyössä yhdistyy kaksi mielenkiinnon kohdettani: lastensuojelu ja päivähoito. Problematiikka päivähoidon ja lastensuojelun rajapinnalla kiinnostaa minua, siksi tartuin tässä kehittämistyössä haasteisiin, jotka koskettavat Kaarinan lastensuojelun ja päivähoidon välistä yhteistyötä.

Kaarinan lastensuojelun perhetyö tarjoaa tukea lapselle ja perheelle silloin, kun voimavarat eivät riitä erilaisista elämäntilanteista selviytymiseen. Lastensuojelun työntekijät tukevat lapsiperheitä arjen vaikeuksissa, kriisitilanteissa ja vanhemmuuteen liittyvissä ongelmatilanteissa. Työ on suunnitelmallista ja tavoitteellista sekä alusta asti asiakaslähtöistä. Lastensuojelun perhetyössä toimii akuuttitiimi, joka toimii silloin kun lapsi tai nuori on välittömässä vaarassa tai avun tarpeessa. Pienten lasten tiimi kattaa 0–12 -vuotiaat lapset ja nuorten tiimi vastaa 13–21 -vuotiaiden nuorten asioista. Tiimeissä on moniammatilliset työryhmät, joihin kuuluu sosiaalityöntekijöitä, perheohjaajia, ohjaajia, perhetyöntekijöitä sekä lastentarhanopettaja. (Kaarinan kaupunki 2013.) Tein kehittämistyötä pienten lasten tiimin kanssa.

Kaarinassa toimii jo vuonna 2003 perustettu perhetalo, jossa on osaamista hyvinvoinnin edistämisen palveluista sekä sosiaalitoimen ehkäisevistä palveluista. Palvelut muodostavat yhtenäisen verkoston äitiys- ja lastenneuvolan kanssa, vaikka ne sijaitsevatkin eri toimipisteessä. Perhetalolla toimii avoimien toimintojen lisäksi vertaisryhmiä, joihin asiakkaita ohjataan tarpeiden mukaan neuvolasta ja perheneuvolasta. (Kaarinan kaupunki 2013.)

2.2 Kehittämistyössä mukana olleet toimijat

Kehittämistyöprosessin alussa olin yhteydessä Kaarinan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden johtajaan ja yhdessä mietimme, mitkä päiväkodit voisivat osallistua kehittämistyöhön. Sovimme, että kaksi päiväkotia voisi osallistua yhteistyöhön ja otin yhteyttä valitsemiimme päiväkotien johtajiin ja he ottivat vastuun asiasta tiedottamisen sekä yhteistyötiimien kokoamisen. Päiväkodeiksi valikoitui pitkään toiminnassa ollut vanha päiväkotikoti ja uudehko päiväkotikoti ja olen nimennyt päiväkodit A ja B kirjaimilla. Olemme sopineet päiväkotien työryhmien kanssa, että he työskentelevät anonyymisti ilman, että heidän päiväkotinsa nimeä tai heidän nimiään tuodaan esille.

Molempien päiväkotien työryhmissä on kolme jäsentä ja koulutukseltaan he ovat lastentarhanopettajia, erityislastentarhanopettajia tai varhaiskasvatuksen erityisopettajia. Tarkoituksena oli koota mahdollisimman moniammatilliset työryhmät, joissa olisi ollut mukana eri koulutusryhmien edustajia, mutta valitettavasti osallistujia ei löytynyt esimerkiksi sosionomien, lähihoitajien tai lastenhoitajien joukosta. Päiväkotien johtajat hoitivat kehittämistyöstä tiedottamisen omissa yksiköissään ja halukkaat valikoituivat erityisopettajien ja lastentarhanopettajien joukosta. Olisi ollut mielenkiintoista nähdä, kuinka näkemykset lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyöstä eroavat eri ammattiryhmien välillä.

Lastensuojelun perhetyön yhteistyötiimi koostuu kahdesta perheohjaajasta, perhetyöntekijästä ja sosiaalityöntekijästä, jotka kaikki työskentelevät joko akuutti- tai pienten lasten tiimeissä. Yhdellä työntekijällä on vahvaa kokemusta myös päivähoitopuolelta, mikä antaa hieman lisäperspektiiviä työskentelylle. Kokonaisuudessaan kehittämistyössä on ollut mukana kymmenen ammattilaista sekä päivähoidon että lastensuojelun puolelta.

2.3 Kehittämistyön tavoitteet ja kehittämistehtävät

Tavoitteet ja kehittämistehtävät muotoutuivat vasta prosessin aikana lopullisiin muotoihinsa. Niistä tuli moniulotteisempia, kiinnostavampia ja tarkempia. Kehittämistyön ensimmäisenä tavoitteena oli lastensuojelun perhetyön ja päivähoidon yhteistyön tehostaminen niin, että lapsesta oleva huoli siirtyisi varhaisemmassa vaiheessa lastensuojelun tietoon. Toisena tavoitteena oli yhteistyön käytännöistä sopiminen ja työskentelytapojen kehittäminen, jotta moniammatillinen yhteistyö sujuisi mahdollisimman sujuvasti lasta kannattelevalla tavalla.

Kehittämistehtävänä oli luoda opas lastensuojelun käytännöistä päivähoidon henkilöstölle yhdessä lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Oppaalle määriteltiin tavoitteiksi selkeys, helppolukuisuus, informatiivisuus, houkuttelevuus ja työelämälähtöisyys. Opasta rakennettiin koko kehittämistyön ajan yhteisissä kehittämispalavereissa sekä jokaisen tiimin omissa dialogisissa kehittämiskeskusteluissa.

3 LASTENSUOJELUA AVOHUOLTONA

3.1 Lapsiperheiden arki

Nykyään eri-ikäisten lasten vanhempien arki koostuu mitä moninaisimmista perheen, vapaa-ajan ja työn yhteensovittamisen ratkaisuksista. Yhteiskuntamme ja kulttuurimme ovat muuttuneet rytmiltään kiihkeämmäksi ja turvallisen ja tasapainoisen arjen tilalle ovat tulleet arvaamattomuus ja ennakoimattomuus, vaikka ne elämään toki kuuluvatkin. (Helminen 2006, 15.) Pienet lapset joutuvat jo varhain kokemaan stressiä, sillä pelkästään rutiinien rikkonaisuus ja epävarmuus päivän kulusta, ovat lapselle stressiä aiheuttavia tilanteita. Lapset joutuvat olemaan pitkiä päiviä päivähoidossa ja kotona vietetty aika lyhenee.

Hyvinvoivan ja terveen perheen määrittelemineen on vaikeaa ja ehkä mahdotontakin. Selkeää tai yksiselitteistä rajaa sille, mikä on perheessä tervettä tai eivertettä, ei ole lainkaan. Hyvinvoivassa ja toimivassa perheessä jaetaan onnistumisen kokemuksia ja pystytään puhumaan myös vaikeista asioista. Kun kaikkien perheenjäsenten tunteet ja tarpeet huomioidaan, unohtamatta kunkin omia tarpeita, perhe voi paremmin. Kuitenkin myös hyvinvoiva perhe voi olla haavoittuvainen, jos perheessä tapahtuu suuria muutoksia tai jos joku perheenjäsenistä kohtaa kriisin. Tällaisissa tilanteissa on tärkeää, että perheellä on myös tuki- verkostoa ydinperheen ulkopuolelta. Jos omaa läheisverkostoa ei ole, korostuu viranomaisverkoston tärkeys. (Vilén ym. 2010, 11–12.)

Lasten ja perheiden ongelmat havaitaan usein jo päiväkotiyssä, eikä perheiden saama tuki ole silti aina riittävää. Eriarvoistuminen näkyy lapsiperheiden arjessa aikaisempaa selvemmin. (Pesonen 2006, 87.) Perheillä on erilaisia ulkoisia resursseja, kuten taloudellinen tilanne, asumistaso, ammatillinen asema ja vanhempien koulutus, mutta myös perheiden sisäisissä resursseissa, kuten sosiaalisessa verkostossa, perheen historiassa, vanhempien ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa on eroja. Perheen sisäisillä ja ulkoisilla resursseilla on suora yhteys lasten ja vanhempien hyvinvointiin. (Helminen 2006, 15, 28.)

Suuri osa lapsiperheistä voi hyvin, mutta osa lapsiperheistä voi aikaisempaa huonommin. Lapsiperheitä koskevaa taloudellista eriarvoisuutta voidaan yrittää korjata tulonsiirroin, mutta sosiaalista tai henkistä pääomaa ei voida sillä tavoin tarjota. Perheiden haasteelliset elämäntilanteet heijastuvat kodin ilmapiiriin ja vanhemmuuteen ja sitä kautta myös perheen voimavaroihin. (Helminen 2006, 28.)

3.2 Lastensuojelun avohuollon perhetyö

Avohuollon perhetyön on tarkoitus olla sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa työtä tarjoamalla apua perheen ongelmiin. Lastensuojelulaissa (36§) veloitetaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen järjestämään lastensuojelun avohuollon tukitoimena tarvittaessa perhetyötä. ”Perhetyö on yhteiskunnallista ja sosiaalista työtä, jossa tavoitteena on perhekohtaisesti ratkaista ihmisten arkielämässä esille tulleita haastavia elämäntilanteita ja ongelmia” (Järvinen ym. 2007, 15). Lastensuojelun perhetyön tarkoituksena onkin kuntouttaa ja toimia tehostettuna tukena perheille kriisitilanteissa silloin, kun perhe on lastensuojelun asiakkaana (Seppänen ym. 2010, 32).

Lastensuojelun avohuollon tukitoimet voivat olla monenlaisia ja vaihtelevat eri kunnissa. Avohuollon perhetyö voi olla sitä, että perheohjaajat tai perhetyöntekijät alkavat käydä lapsen kotona säännöllisesti auttaen esimerkiksi vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa, lapsen kasvuun ja kasvatukseen liittyvissä asioissa, arjen rytmittämisessä tai palveluohjauksessa. Sellaista elämäntilannetta ei oikeastaan ole, joka ei jollakin tavalla kuuluisi perhetyön piiriin. Sen vuoksi perheiden kanssa työskenteleviltä ammattilaisilta on perusteltua odottaa laaja-alaista tietämystä ja osaamista elämän eri ilmiöistä. (Reijonen 2005, 14.)

Avohuollon tukitoimet voivat olla myös tukihenkilön tai tukiperheen tarjoamista lapselle, vertaisryhmätoimintaa, hoito- ja terapiapalveluita tai harrastustoiminnan tukemista. Sosiaalityöntekijä päättää yhdessä vanhempien kanssa, mitkä tukimuodot auttaisivat perhettä parhaiten. Toisen palvelun saaminen ei sulje

pois toista palvelua ja tavanomaisesti avohuollon tukitoimin järjestettävä apu on sosiaalisen ja psyykkisen tuen yhdistelmä. Tukitoimia suunniteltaessa on otettava huomioon aina lapsen etu ja tavoitteena on tukea lapsen myönteistä kehitystä. (Sosiaaliportti 2013.)

Perhetyölle on asetettu sosiaalipalveluna erilaisia tavoitteita. Ensinnäkin tuen ja avun on tuettava perheen omia voimavaroja ja selviytymistä. Tämän tavoitteen ideana on saada perhe näkemään omat voimavaransa ja käyttämään niitä hallitakseen paremmin omaa elämäänsä. Toiseksi ulkopuolelta tulevan avun on huomioitava perheen ainutkertaisuus, eli tuen on lähdettävä perheen tarpeista ja sen on kunnioitettava perheen omia käsityksiä ja arvoja. (Häggman-Laitila ym. 2000, 36.)

3.3 Lastensuojeluasiakkuus Kaarinassa

Jotta voi saada lastensuojelun avohuollon tukitoimia ja palveluita, täytyy olla lastensuojeluasiakas. Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) velvoittaa lasten päivähoiton järjestäjien ja työsuhteessa olevien henkilöiden viipymättä ilmoittamaan kunnan lastensuojeluun, jos epäilee tuntemansa lapsen olevan jollain lailla vaarassa, tai on huolissaan lapsen hyvinvoinnista. Lastensuojeluasiakkuus alkaa lastensuojeluilmoituksesta tai pyynnöstä lastensuojelutarpeen selvittämiseksi, jolloin lastensuojeluilmoitus tehdään yhdessä vanhemman kanssa. Myös syntymättömästä lapsesta voi tehdä ennakollisen lastensuojeluilmoituksen, jolloin äiti voi saada tarvitsemaansa tukea jo odotusaikana. Ilmoituksen jälkeen aloitetaan lastensuojelutarpeen selvitys ja jos tarvetta ilmenee, ryhdytään avohuollon tukitoimiin. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013.)

Kaarinassa avohuollon tukitoimien piirissä olevien lasten ja nuorten määrä on noussut tasaisesti vuodesta 2008 vuoteen 2011. Kuitenkin lastensuojeluilmoitusten määrä on moninkertaistunut vuoden 2007 jälkeen, jolloin uusi lastensuojelulaki astui voimaan. Vuosien 2007–2012 aikana lastensuojeluilmoitusten määrä on noussut 78 ilmoituksesta 755 ilmoitukseen. (A. Werlin 18.9.2013 hen-

kilökohtainen tiedonanto.) Muista Kaarinan lähikunnista Turussa ja Raisiossa myös avohuollon asiakkaiden määrä on noussut tasaisesti, mutta Paimiossa ja Naantalissa asiakasmäärät ovat laskeneet. Kertooko nouseva avohuollon asiakasmäärä siitä, kuinka varhaisessa vaiheessa perheelle tarjotaan apua ja kuinka paljon avohuollon palveluihin laitetaan resursseja? Miksi Naantalissa ja Paimiossa avohuollon asiakasmäärät ovat laskussa, vaikka muissa lähikunnissa määrät ovat nousseet?

Taulukko 1. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0–17 -vuotiaita vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005 – 2013).

	2008	2009	2010	2011
Kaarina	4,4	5	7	7,3
Turku	6,8	7,2	8,9	8,9
Raisio	4,9	4,7	6,2	7
Paimio	5,2	4,9	4,4	3,6
Naantali	5,2	6,7	8	4,4

Taulukosta 1. näkee, kuinka paljon avohuollon tukitoimien piirissä on alle 18-vuotiaita lapsia ja nuoria Varsinais-Suomen alueella suhteessa samanikäiseen väestöön koko Suomessa.

3.4 Lastensuojelun perhetyö Kaarinassa

Lastensuojelun perhetyötä tehdään Kaarinassa kolmessa tiimissä: akuutti- ja arviointitiimissä, nuorten tiimissä ja pienten lasten tiimissä. Kaarinan lastensuojelun perhetyön pienten lasten tiimin toiminta kattaa alle 13-vuotiaat lapset ja heidän perheensä. (Kaarinan kaupunki 2013.) Tässä raportissa keskitytään kehittämistyössä mukana olleeseen pienten lasten tiimiin ja perhetyöhön päiväkotikäisten lasten perheiden kanssa.

Lastensuojelun perhetyötä ei tehdä Kaarinassa ilman, että lapsesta on tehty lastensuojeluilmoitus. Ennen aloitusvaihetta tulisi perheen kanssa käydä läpi, miksi lapsen tai perheen tilanteesta ollaan huolissaan. Jotta luottamuksellinen suhde saataisiin alusta asti luotua, on tärkeää että huoli otetaan puheeksi lastensuojeluilmoituksen tehneen tahon kanssa. (T. Roos 15.5.2013 henkilökohmainen tiedonanto.)

Avohuollon perhetyön aloittamiseen voi olla monta syytä: perhe voi olla syrjäytymisvaarassa tai jo syrjäytynyt tai perheessä saattaa olla uusavuttomuutta, päihteidenkäyttöä, uupumusta tai jokin äkillinen kriisi tai monia muita syitä, jotka heikentävät perheen voimavaroja (Heino ym. 2000, 13). Työ keskittyy konkreettiseen apuun arjessa, kuten lastenhoitoon ja ohjaukseen kodinhoitotehtävissä. Keskeisinä työtehtävinä on myös vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä, lapsen koulunkäynnin tukeminen, keskusteluapu sekä palveluohjaus. Perhetyötä tekevät joko perheohjaajat, perhetyöntekijät tai molemmat työparina perheen tarpeiden mukaan. Perheohjaajan työ keskittyy enemmän keskusteluapuun, vanhemmuuden arviointiin, vanhempien tukemiseen ja ohjaukseen. Perhetyöntekijä keskittyy enemmän näiden tehtävien lisäksi konkreettiseen arjen apuun, kuten lastenhoidossa ja kodinhoidossa ohjaamiseen. (Kaarinan kaupunki 2013.)

Kaarinassa perhetyön vuonna 2012 uudistettua mallia käytetään sekä pienten lasten tiimissä että nuorten tiimissä. Perhetyön prosessilla tarkoitetaan suunnitelmallista kokonaisuutta, jossa huomioidaan perheen tarpeet ja saadaan apua perheen tilanteeseen. Työskentelyn aikana tilanteessa odotetaan tapahtuvan vaihteellinen muutos haluttuun suuntaan. Prosessi perustuu perhetyöntekijän tai perheohjaajan vuorovaikutteiselle työlle perheen jäsenten kanssa. (Järvinen ym. 2007, 74.)

Kaarinan mallissa perhetyön prosessiin kuuluu yhteensä viisi vaihetta. Aloitus-tapaamisessa sovitaan perhetyön käytännön toteuttamisesta ja silloin selvitetään perheen tilanne ja arvioidaan palveluntarvetta. Tapaamisen aikana perhe saa tutustua heidän kanssaan työskentelyn aloittaviin työntekijöihin ja saada tarkempaa tietoa perhetyön käytännöistä. Kun palveluntarvetta arvioidaan, tarkastellaan sekä perheen tilannetta että voimavaroja ja tarpeita. Silloin myös

mietitään, onko perhe käyttänyt aiemmin viranomaisten tai läheisverkoston tukea ja mikä on silloin auttanut perhettä. Jotta myönteisen vuorovaikutuksen kehä saadaan alulle, on tärkeää huomioida perheen itse esittämät tarpeet ja tarjota ensimmäiseksi niihin tukea ja ohjausta. (Järvinen ym. 2007, 77). Näin perhe saa kokemuksen kuulluksi tulemisesta.

Toinen vaihe on ensimmäinen työskentelyvaihe, joka kestää keskimäärin noin puolitoista kuukautta ja tämän aikana perheohjaaja arvioi yhdessä perheen kanssa sopivat tavoitteet, tuen tarpeen ja arviointitapaamisen ajankohdan. (Kaarinan kaupunki 2012.) Tavoitteiden tulee olla asiakkaalle tärkeitä ja hyödyllisiä, jotta hänen olisi mielekästä panostaa niiden saavuttamiseen. Tavoitteiden tulee olla konkreettisia ja myös riittävän pieniä, jotta ne olisi saavutettavissa. (Koivula 2004, 85–86.)

Kolmas vaihe on arviointitapaaminen, jolloin paikalle kutsutaan perheen ja lähi-työntekijän lisäksi myös sosiaalityöntekijä. Tapaamisessa arvioidaan perhetyön tavoitteiden toteutumista sopivien menetelmien avulla. Tavoitteita voidaan myös muokata, jos ne ovat muuttuneet. Uusia tavoitteita voidaan myös määritellä. Tällä kerralla sovitaan myös uusi arviointitapaaminen noin kolmen kuukauden päähän. Arviointitapaamista seuraa taas työskentelyvaihe, joka kestää tässä vaiheessa noin kolme kuukautta. Tällöin tehdään suunnitelmallista muutostyöskentelyä perheen tavoitteiden mukaisesti. (Kaarinan kaupunki 2012.)

Viimeisen vaiheen, eli arviointi – tai lopetustapaamisen aikana arvioidaan tavoitteiden toteutumista ja arvioidaan työskentelyn jatkamisen tarvetta. Jos jatko-työskentelyn tarvetta on, jatketaan työskentelyvaihetta kolme kuukautta, minkä jälkeen taas uusi arviointitapaaminen. Työskentely voidaan myös lopettaa, jos työskentelyn tarvetta ei ole, tai jos todetaan, ettei työskentely tuota tulosta. Perhetyön on tarkoitus olla muutostyöskentelyä ja ellei perheessä synny edes pyrkimystä muutokseen, voidaan työskentely päättää ja miettiä, voidaanko perhettä auttaa muilla keinoin. (Kaarinan kaupunki 2012.)

4 PÄIVÄKODIN AIKUISET HUOLEN HAVAITSIJAINA

4.1 Huolipuhe vanhemman ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa

Huoli on käsitteenä yleisesti helppo ymmärtää sekä työntekijöiden että asiakkaiden keskuudessa, sillä se on tarpeeksi konkreettinen. Sitä voi käyttää luokittelematta tai lokeroimatta ihmisiä. Jokaisella perheellä on huolia, mutta niistä puhuminen saattaa olla vaikeaa leimautumisen tai väärinymmärryksen pelossa. Silloin kun asiakas itse ottaa huolen puheeksi, on työntekijän helpompi lähteä keskustelemaan aiheesta enemmän. (Vilén ym. 2010, 41.) Varhaisessa puuttumisessa tarvitaan useita yhteistyössä toimivia asiantuntijoita. Jotta lapsesta nouseva huoli synnyttäisi avointa dialogia, niin vanhempien kuin muiden perheen kanssa työskentelevien ammattilaisten keskuudessa, on tärkeää nostaa huoli puheeksi tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. Huolen esille otto saattaa olla jopa palvelus perheelle, joka on pitkään miettinyt ongelmaansa tuomatta sitä esille. (Taajamo 2006, 246.)

Päivähoidossa lapsen asioista on käytävä jatkuvaa avointa vuoropuhelua, jotta myös vaikeampien asioiden puheeksi ottaminen olisi helpompaa. Jo päivähoitosuhteen alussa vanhempaan on saatava luotua luottamuksellinen suhde, jotta vaikeissakin ristiriitaisissa tilanteissa pystytään toimimaan yhdessä lapsen etua tavoitellen. Vanhemman on tärkeää voida luottaa siihen, että lapsen tarpeet ja toiveet tulevat kuulluksi, nähdyksi ja vastaanotetuksi. (Kaskela & Kekkonen 2006, 21.) Se, että kunnioittaa vanhempaa lapsen parhaimpana asiantuntijana ei tarkoita, etteivät lapsen tarpeet olisi keskiössä. Jos vanhemman roolia ei huomioida tarpeeksi, tilanteesta ei saada kokonaisvaltaista kuvaa ja tilanne saattaa jäädä epäselväksi. (Beckett 2003, 54.)

4.2 Varhainen puuttuminen osana päivähoidon toimintakulttuuria

Varhainen puuttuminen on monitasoinen ilmiö, jossa otetaan huomioon lapsen kasvuolosuhteet ja kehitys kiinteänä kokonaisuutena. Käsite on vakiintunut ja yleistynyt kielenkäytössä ja sillä tarkoitetaan lapsen asioihin tarttumista ja puuttumista silloin, kun aikuisessa herää huoli lapsesta. Huolenaiheet voivat olla hyvin monenlaisia, mutta yleensä ne liittyvät lapsen hyvinvointiin, kehitykseen, elämäntilanteeseen tai olosuhteisiin. Varhaisessa puuttumisessa tarvitaan useita asiantuntijoita, jotka työskentelevät yhteistyössä perheen ja työntekijöiden kanssa. Moniammatillinen lähestymistapa onkin yksi varhaisen puuttumisen keskeisistä piirteistä. (Huhtanen 2004, 188–190.)

Mahkonen (2012) tuo esille näkemyksen, jonka mukaan varhainen puuttumisen sijaan tulisi puhua varhaisesta yhteistyöstä. Puuttuminen tarkoittaa hänen mielestään lakiin pohjautuvaa, tahdonvastaista tai tahdosta riippumatonta interventiota, joka herättää puuttumisen kohteena olevissa perheissä kielteisiä tunteita. Yhteistyötä ei kuitenkaan pystytä aina toteuttamaan halutulla tavalla, sillä tätä estää jo se, ettei lastensuojeluviranomaisilla ole velvollisuutta raportoida päivähoidon henkilöstölle siitä, mihin toimenpiteisiin lastensuojeluilmoitus on tai ei ole johtanut. (Mahkonen 2012, 179.) Kehittämistyössäni Kaarinan kaupungissa on juuri pyritty kehittämään tiedonkulkua lastensuojelun ja päivähoidon välillä asiakkuuksien alkamisissa tai päättyemisissä yhteistyössä vanhempien kanssa.

Päivähoidossa voidaan puuttua monella eri tavalla; ohjaamalla, opettamalla, kieltämällä, ja käskemällä. Puuttua voidaan myös kolmella eri tasolla, jotka eroavat toisistaan päämäärän ja ajankohdan mukaan. Primaariprevention tavoitteena on ehkäistä ja vähentää ongelmien ilmenemistä ja syntymistä tavallisilla keinoilla. Lainsäädäntö on yksi merkittävä primaariprevention toteuttamisen väline. Sekundaarisessa preventiossa eli aikaisessa interventiossa yritetään vähentää jo ilmenneiden ongelmien vaikutusta. Havaittuun ongelmaan tai lapsen oireiluun voidaan puuttua oikeanlaisella osaamisella.

Tertiaarisessa preventiossa tavoitteena on minimoida jo vaikeutuneita ongelmia kuntouttavin toimenpitein. Tehokkaita varhaisia interventioita ovat ne, joilla pystytään hidastamaan tai ehkäisemään jo varhaisessa vaiheessa lapsen elämässä tai kehityksessä olevia ongelmakohtia. (Huhtanen 2004, 43–44.)

4.3 Lastensuojelun tukitoimet päivähoidossa

Nykyajan lapsiperheet kohtaavat jo tavallisten sosiaali- ja terveystalveluiden kautta monia eri alojen ammattilaisia, jotka auttavat vanhempia perhe-elämään sekä lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä kysymyksissä. Päivähoitopaikka on lapselle tärkeä ekokulttuurinen toiminta- ja kasvuympäristö, jossa lapsi saattaa viettää suurimman osan valveillaoloajasta. Sen vuoksi tuen tarpeen arviointi ja tuen järjestäminen ovat tärkeä järjestää juuri lapselle luonnollisessa lähiympäristössä. (Alasuutari 2003, 28.)

Päivähoitoa on pidetty jo kauan ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna. Päivähoitoasetuksessa (A239/73) on korostettu, että päivähoitopaikka tulisi olla ensisijainen silloin, kun lapsi tarvitsee päivähoitoa kasvatuksellisista tai sosiaalisista syistä. Tällöin lapsella on erityinen oikeus päivähoitopaikkaan. Päivähoidossa on lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat, joihin kirjataan lapsen mahdolliset erityisen tuen tarpeet. Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2003) ei kuitenkaan mainita lastensuojelua omana sisältöalueenaan. Ehkä sen ajatellaan kuuluvan osaksi päivähoidon arvomaailmaa, osaksi lapsen oikeuksia, sekä ainakin osaksi moniammatillista verkostotyötä. (Viittala 2006, 66.)

Niissä tapauksissa, kun päivähoitoa käytetään lastensuojelun avohuollon tukitoimena, voidaan myös lastensuojelun asiakassuunnitelmaan kirjata ne erityiset tarpeet, joita päiväkodin arjessa tulisi huomioida. Avohuollon tukitoimena päivähoitoa voidaan hyödyntää monin tavoin. Perheen ja lapsen erityistarpeiden huomioiminen esimerkiksi erityispäivähoidon, erityislastentarhanopettajan tuen ja konsultaation tai varhaiskasvatuksen perhetyön avulla ovat esimerkkejä perheen päiväkodin kautta saamasta avusta. (Sosiaaliportti 2013.)

Päivähoidon mahdollisuudet osallistua lapsen avun tarpeen arviointiin ovat hyvät, sillä päivän eri tilanteissa mukana oleva kasvattaja tuntee lapsen ja voi nähdä hänen käyttäytymistä ja toimintaa erilaisissa tilanteissa. Jotta tuen suunnitteluun voisi osallistua, täytyy kasvattajan olla tietoinen lapsihavainnoinnin merkityksestä ja tärkeydestä erityisen tuen suunnittelussa. (Heinämäki 2005, 15.)

5 DIALOGISUUS JA VERKOSTOTYÖ LASTA VARTEN

5.1 Yhdessä lasta kannatellen

Päivähoidon työntekijöille saattaa olla haastavaa tukea lasta kasvatuksellisesti, jos perheen tilanne vaatii lastensuojelun tukitoimia. Tarve lastensuojeluun voi johtua monista syistä ja päivähoidon työntekijät ovat avainasemassa huolen havaitsemisessa. Jos huolta lapsesta ilmenee, täytyy olla yhteydessä lastensuojeluun. Päivähoidon työntekijän ei tarvitse itse osata arvioida, onko asia lastensuojelullinen tai syntyykö ilmoituksesta lastensuojelun tarve, tärkeintä on jättää huoli lastensuojelun arvioitavaksi. (Koivula 2004, 80.)

Tilanteissa, jolloin lapsella ja perheellä on samaan aikaan useita ongelmia ja he joutuvat käyttämään eri ammattilaisten palveluja pulmiensa ratkomiseksi, moniammatillinen yhteistyö on tärkeää. Ongelmana kuitenkin saattaa olla, että juuri ne vanhemmat, joilla ei ole tarvittavia kykyjä ja voimavaroja tilanteesta selviytymiseen, tai eivät osaa hakea apua, tarvitsevat sitä kaikista eniten (Buchanan 2002, 256). Perheiden kanssa tehtävä työ on muuttunut niin monimuotoiseksi, ettei mikään ammattiryhmä pysty yksin suoriutumaan tehtävästä, vaan tarvitaan yhteistyötä. Perheen tilanteeseen on näin ollen mahdollista saada kokonaisnäkemys, joka sisältää perheenjäsenten kokemuksen lisäksi myös eri ammattilaisten perspektiivin tilanteeseen. (Järvinen ym. 2007, 194.)

Päivähoidon yhteydessä voidaan puhua sisäisestä ja ulkoisesta moniammatillisuudesta. Sisäisellä moniammatillisuudella tarkoitetaan eri ammattiryhmien yhteistä ja jaettua ammatillista toimintaa esimerkiksi päiväkodin perustehtävien toteuttamiseksi. Yhden lapsiryhmän henkilöstö toteuttaa sisäistä moniammatillisuutta. Ulkoinen moniammatillisuus taas tarkoittaa esimerkiksi päiväkotihenkilöstön yhteistyötä muiden perheen kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa. (Virolainen 2006, 219–220.)

5.2 Moniammatillinen verkostotyö perheen tukena

Moniammatillinen verkostotyö perustuu dialogisuudelle, jolla Haarakangas (1997) tarkoittaa sellaista vuoropuhelua, jossa ”kunkin osapuolen puhe tulee kuulluksi ja ymmärretyksi sekä saa vastauksen. Jokainen voi kokea osallistuvansa yhteiseen merkitysten muodostamisen prosessiin.” Jotta yhteistä ymmärrystä synnyttävä keskustelu onnistuisi, on osallistujien luotava moniääninen vuorovaikutustilanne, jossa kaikki paikallaolijat voivat osallistua omalla äänellään. (Pyhäjoki 2005, 74.) Järjestämissäni dialogisissa kehittämiskeskusteluissa ja moniammatillisissa kehittämispalavereissa moniäänisyys ja dialogisuus tulivat esille, kunkin ammattiryhmän edustajien puheenvuorojen aikana. Toisen ammatillisen näkemyksen ja kokemusmaailman arvostaminen sekä siihen peilaaminen näkyivät keskustelujen aikana moniäänisinä ja runsaina puheenvuoroina.

Moniammatillinen työskentely mahdollistaa työntekijän henkilökohtaisen ammatillisuuden päälle rakentuvan vuorovaikutus- ja verkostoasiantuntijuuden kehittymisen. On tärkeää, että työntekijä tietää oman asiantuntijuutensa vahvuudet ja osaamisensa rajat. Sillä tavalla kaikilla on mahdollisuus kuulla ja oppia toisilta uusia näkökulmia ja työskentelytapoja. Omaan ammatillisuuteen ja tietämykseen luottaminen sillä tavalla, että avaa mielensä erialaisille toimintatavoille ja luottaa muiden ammatillisuuteen, on verkostotyön hyvä perusta. Moniammatillinen työ perustuu kunnioitukseen ja toisen erityisosaamisen arvostamiseen.

Verkostopalaverit ovat tilanteita, jolloin perhe ja työntekijät voivat yhdessä selkiyttää työskentelyn tavoitteita ja suunnitella toimintaa. Verkostopalavereissa on aina tärkeää miettiä, kuinka kohtaamiset saadaan kaikkia osapuolia kunnioittaviksi, moniäänisiksi ja vastavuoroisiksi. Verkostokohtaamiset tulisivat olla sellaisia, että kaikki osapuolet voisivat lähteä toiveikkaimmin mielin tekemään omaa osaansa kokonaisuudesta luottaen siihen, että jokainen ammattilainen hoitaa oman erityisosaamisalueensa tehtävän sovitulla tavalla. (Pyhäjoki 2005, 71–72.) Tämä luo myös perheelle tunteen kuulluksi, vastaanotetuksi ja autetuksi tulemisesta.

Verkostotyössä lähtökohtana on, että kaikkien ammattilaisten erityisosaaminen otetaan huomioon perhettä tai lasta tukevalla tavalla. Yhä useammin perhettä kannattelee samanaikaisesti monta eri alan osaajaa, jolloin kunnioittavan ja toimivan yhteistyön merkitys on suuri. Ammattirajoja on ylitettävä ja työtä on tehtävä perhe- ja lapsikeskeisesti. Moniammatillisen yhteistyön uskotaan tuottavan kokonaisvaltaisia ratkaisuja, ja sen avulla pyritään korjaamaan palvelujärjestelmän sektorijaon ja kapea-alaisen ammattilaisuuden aiheuttamia epäkohtia, jotka näkyvät asiakastasolla asti. (Järvinen ym. 2007, 195.)

5.3 Dialoginen verkostotyömalli ja moniammatilliset työryhmät

Kaarinan perhepalvelut esittää kaikille lasten kanssa työskenteleville otettavaksi käyttöön dialogisen verkostotyömallin, jossa lapsi, vanhemmat ja eri kehitysympäristöissä työskentelevät toimijat ratkaisevat yhdessä lapsen tilannetta. Dialogisen verkostotyön on tarkoitus lisätä asiakkaan itsemääräämisoikeutta sekä lapsen ja hänen perheensä osallisuutta. Viranomaispalavereihin kutsutaan aina perhe mukaan, tai jos perhe on estynyt tulemasta paikalle, kysytään aina lupa heidän asiansa käsittelyyn. (Kaarinan kaupunki 2013.)

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kehittämä dialoginen Lasta kannatteleva liittouma kokoaa lapsen ja perheen ympärille joukon asiantuntijoita sekä läheisiä ihmisiä lapsen kehitysympäristöön. Kaarinassa tämä asiantuntijaryhmä kokoontuu, jos lapsen tilanne vaatii monipuolista apua ja tukea eri alan ammattilaisilta, jotka ovat työskennelleet lapsen ja perheen kanssa. Tarkoituksena on miettiä kokonaisvaltaisemmin lapsen tilannetta erilaisten ihmisten näkökulmista. Kaikki myös sitoutuvat seuraavaan lapsen asioita eteenpäin vievään askeleeseen. Verkostotapaamisia järjestetään niin kauan, että turvallinen suunnitelma on syntynyt. Lasta kannattelevan liittouman palavereissa lapset ja vanhemmat tulevat ensin kuulluksi ja he saavat osallistua alusta alkaen päätöksentekoon ja suunnitteluun. Tämä verkostotyömalli on osallisuutta ja sitoutumista edistävä, työnjakoa selkiyttävä ja resursseja säästävä keino taata, että lapsi tulee autetuksi omassa kehitysympäristössään. (Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri 2013.)

Kaarinan kaupungissa on kaksitoista päiväkotia, joista yksi on vuorokoti. Kaarinnan päiväkodit on jaettu alueittain moniammatillisiin työryhmiin ja jokaiselle alueelle on osoitettu oma sosiaalityöntekijä tai perheohjaaja, perheneuvolan psykologi, lastenneuvolan terveydenhoitaja, erityislastentarhanopettaja ja päivähoidon työntekijä. Aina on tavoitteena saada myös perhe paikalle, ellei se onnistu, tulee heidän antaa suostumus asioidensa käsittelyyn. Perheen oma sosiaalityöntekijä tai työryhmän nimetty lastensuojelun edustaja on mukana tapaamisessa, jos lapsesta tai perheestä on herännyt lastensuojelullinen huoli. Työryhmän keskusteluista kasataan kooste, joka annetaan perheelle. (Kaarinan kaupunki 2012.)

Kunnan on lastensuojelulain 14§ mukaan huolehdittava siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta. Eri alojen ammattilaisista koostuva asiantuntijaryhmä avustaa lastensuojelun toteuttamisessa ja antaa lausuntoja lastensuojelutoimenpiteitä koskevan päätöksen tueksi.

5.4 Verkostotyön haasteet

Jos verkostotyön vaatimat edellytykset eivät kohtaa verkostotapaamisissa, voi tilanne muuttua jopa taistelukentäksi, jossa dialogisuus tallautuu eikä kukaan tule kuulluksi väittelyiden ja monologisten puheenvuorojen alta. Selkiintymistä ei tapahdu ja osallistujat voivat lähteä tapaamisesta pettyneinä, turhaantuneina ja toivottomina. Dialoginen kohtaaminen ei ole pelkästään tekniikka, vaan suhtautumistapa ja asenne, jossa ammattilainen voi omalla toiminnallaan edistää dialogisuuden syntymistä ja rakentumista verkostojen kohdatessa. (Pyhäjoki 2005, 72.)

Verkostotyötä tehdessä kohtaa paljon eri alojen ammattilaisia ja yhteistyön saattaa tehdä hankalaksi puutteelliset tiedot toisten koulutuksista ja toimenkuvista. Silloin voi olla vaikea ymmärtää toisen ammatillista perspektiiviä ja suhtautumista työhön. Lisäksi yhteistyö on monissa työyhteisöissä suunnittelema-

tonta ja yhteydenpito muihin ammattiryhmiin on lähtöisin työntekijän omista intresseistä. Valitettavasti myös vaikeus löytää yhteistä aikaa eri ammattiryhmien välillä on yksi moniammatillisen työn vaikeus. Pahimmillaan verkostotyössä tulee esiin koulutukselliset hierarkiat ja työntekijöiden ammatillisuus ja ammattiylpeys joutuvat koetukselle. Hierarkisuus voi aiheuttaa sen, ettei toisen tekemää työtä osata arvostaa tai ei osata asettua toisen asemaan.

Vääristynyttä dialogia on se, että osa työntekijöistä sopii etukäteen, mihin suuntaan päätöksenteon pitäisi suuntautua, asiakkaan näkemyksistä huolimatta. Dialogisuus kärsii myös silloin, jos työntekijöiden omat tarpeet alkavat säädellä asiakkaalle asetettuja tavoitteita. Tavoitteet kuuluu muodostaa aina asiakkaan kanssa yhdessä, asiakkaan näkökulmasta. Dialogisuus voi olla myös sitä, ettei tarkkaan määritellä, mihin suuntaan keskustelun kuuluisi edetä, vaan annetaan vuorovaikutuksen viedä keskustelua eteenpäin. Dialogissa jokaisen osapuolen tarkoituksilla ja ajatuksilla on merkitystä, olipa paikalla kaksi tai useampi ihminen. Parhaimmillaan se on kuitenkin kaikkien osallistujien näkemysten todellista kuulemistä ja ymmärtämistä ja eri tahojen työntekijöiden näkemysten huomioimista yhteisiä päätöksiä tehtäessä. (Vilén ym. 2010, 78–79.)

6 AIKATAULUSUUNNITELMASTA OPPAIDEN JAKOON

6.1 Prosessin eteneminen moniammatillisena yhteistyönä

”Kehittämishankkeen tuloksena syntyy tuotos, joka sisältää uuden tiedon lisäksi palvelun, tuotteen, oppaan, mallin, toimintatavan tai minkä tahansa sellaisen innovaation, joka on aikaisempaa parempi tai kokonaan uusi” (Salonen 2013, 25). Kehittämistyön prosessikuvaus on tärkeää tehdä huolellisesti, jotta siitä selviää kehittämistyön suunnitelmallisuus ja vaiheet, joiden mukaan työtä on tehty.

Kehittämisprosessi ja opinnäytetyö voidaan laskea alkaneeksi joulukuussa 2012, jolloin olin sopimassa harjoittelusta ja opinnäytetyön aiheesta lastensuojelun perhetyön perheohjaajan kanssa. Tämän ohjauskäynnin aikana myös aihe-ehdotukseni hyväksyttiin. Tammikuussa 2013 sain varmistuksen myös muilta pienten lasten tiimin työntekijöiltä, että kehittämishanke-ehdotukseni on hyväksytty. Helmikuun aikana aloin selvittää, mitkä päiväkodit olisivat kiinnostuneita kehittämistyöstä lastensuojelun kanssa ja otin yhteyttä varhaiskasvatuspalveluiden johtajaan. Sain häneltä myös hyväksynnän kehittämistyöhön ja otin yhteyttä kahden päiväkodin johtajaan. Yhteistyökiinnostuksen varmistumisessa meni aikaa lähes kuukausi, mutta lopulta sain sähköpostissa yhteistyöhön osallistuvien työntekijöiden nimet.

Helmikuun 2013 aikana selvittelin lupa-asioita Kaarinan kaupungin palvelujohtajan ja varhaiskasvatuspalveluiden johtajan kanssa. Varsinaista tutkimuslupaa kehittämistyössä ei tarvita, mutta hain luvat tutkimuslupa-anomuslomakkeella varmuuden vuoksi. Maaliskuussa 2013 pidin yhteyttä päiväkotien johtajiin ja harjoitteluni ohjaajaan lastensuojelun perhetyössä ja pidin heidät ajan tasalla prosessin etenemisestä. Huhtikuussa aloitin harjoittelun lastensuojelun perhetyössä ja lähetin alkukartoituskyselyt kaikille kolmelle yhteistyötiimille sähköpos-

titse. Kyselyiden pohjalta räätälöin jokaiselle tiimille heidän tarpeitaan vastaavan dialogisuuteen pohjautuvat kehittämiskeskustelut.

Huhtikuun ja toukokuun 2013 aikana olin tiiviisti yhteistyössä tiimieni kanssa ja suunnittelimme yhdessä oppaaseen tulevaa sisältöä. Kehittämiskeskusteluissa ja moniammatillisessa kehittämispalaverissa oppaan suunnittelun lisäksi kävimme keskustelua yhteistyön kulmakivistä ja siitä, millä tavoin käytäntöjä voitaisiin muuttaa yhteistyön parantamiseksi. Keskustelimme paljon lastensuojelun oikeudesta antaa tietoja ja taas päivähoidon salassapitovelvollisuudesta ja ilmoitusvelvollisuudesta. Tärkeiksi koetut yhteistyötä parantavat asiat koottiin oppaaseen ja siksi se on tuotoksena myös koko kehittämisprosessin yhteenvehto.

Kesän aikana 2013 tein yksilötyönä opinnäytetyöhön liittyvää pohdiskelua ja kirjoitin tietoperustaa sekä luin lähdemateriaalia. Loppukesästä myös aloin kasata oppaaseen tulevaa tekstiä ja suunnittelin ulkoasua yhdessä graafisen alan ammattilaisen kanssa. Syyskuussa 2013 jatkoin harjoittelussa lastensuojelun perhetyössä ja silloin minulla oli jo ensimmäinen versio oppaasta valmiina. Toinen moniammatillinen kehittämispalaveri pidettiin heti syyskuun alussa ja silloin kävimme läpi oppaaseen tulevat korjausehdotukset ja sisältömuutokset. Opas lähetettiin yhden koevedoksen jälkeen painoon lokakuun alussa.

Syyskuun ja lokakuun aikana 2013 myös aloimme yhdessä suunnitella kehittämistyöstä ja oppaasta järjestettäviä tiedotustilaisuuksia päivähoidon henkilöstölle. Lähetin kutsut tiedotustilaisuuksiin syyskuun lopulla ja ne pidettiin 10.10.2013. Ensimmäinen tilaisuus oli varhaiskasvatusinfossa pidetty lyhyt esitely aiheesta, jolloin oli paikalla päiväkotien johtajia ja erityislastentarhanopettajia yhteensä noin kaksikymmentä. Iltatilaisuus pidettiin eräässä päiväkodissa ja sen aikana käytiin opasta läpi ja mietimme myös yhteistyötä parantavia toimintatapoja kuviteltujen asiakastilanteiden kautta. Paikalla oli ainoastaan kaksitoista henkilöä, joista kaksi oli lastensuojelusta. Tilaisuudesta informointi ja kaikille sopivan kellonajan löytäminen koettiin haasteiksi. Iltatilaisuudessa ei ollut ollenkaan perhepäivähoitajia, sillä tilaisuuden sovittaminen heidän työaikaansa,

ei olisi sopinut päiväkotien työntekijöille. Näiden tilaisuuksien aikana oppaat jaettiin päivähoitoyksiköiden edustajille.

Alla olevaan kuvioon on kasattu koko kehittämisprosessi joulukuusta 2012 marraskuuhun 2013 ja siinä on eritelty ajankohta, se mitä tehtiin, osallistujat, kehittämisen tai tiedonkeruun menetelmät ja dokumentointitavat.

MIL-LOIN?	MITÄ TEHTIIN?	OSALLISET	TIEDONKERUU/KEHITTÄMISMENETELMÄ	DOKUMENTOINTITAPA	TYÖSKENTELYVAIHE
12/2012	aiheen ideointi	perheohjaaja	haastattelu, sähköpostit	muistio	ESIVAIHE
	aiheen täsmennys ja aikataulut	perheohjaaja	keskustelu	muistio	
1/2013	aiheen varmistuminen	perheohjaaja	sähköpostit	muistio	
2/2013	yhteistyökumppaneiden valinta	vkp-johtaja	palaveri, sähköpostit, puhelut	ideapaperi, suunnitelma	
	lupa-asiat	vkp-johtaja		muistio	
3/2013	yhteistyöstä sopiminen	johtajat	s-postit, puhelut	muistio	TYÖSKENTELYVAIHE
4/2013	suunnittelua, aikataulutusta	perheohjaaja	ohjauskeskustelu	muistio	
	tiimin kasaaminen	perhepalvelut	tiimipalaveri, alkukartoitus	s-posti, kyselyt	
	alkukartoitus, tiedon keruu	A&B päiväkodit	alkukartoitus, kyselyt	nauhotus, muistio	
	kehittämispalaveri, opas	A-tiimi, B-tiimi	kehittämiskeskustelu	nauhotus, muistio	
	kehittämispalaveri, opas	Last. suoj.tiimi	kehittämiskeskustelu	muistio, s-postit	
	yhteydenpitoa alkukartoituksesta	A&B tiimit, perheohjaaja	sähköpostiviesittely	kaaviot	
	suunnittelua ja ohjausta	perheohjaaja	toimintaohje, kaaviot	kaaviot	
5/2013	kehittämispalaveri (moniamm)	koko tiimi	kehittämiskeskustelu, opas	nauhotus	
6/2013	ideoiden kasaaminen	yksilötyö	lähdemateriaalin luku	kirjoitus, työ	
7/2013	tietoperustan kirjoitus	yksilötyö	lähdemateriaalin luku	kirjoitus, työ	VIIMEISTELYVAIHE
8/2013	tietoperustan + oppaan työstö	yksilötyö	lähdemateriaalin luku	kirjoitus, työ	
9/2013	kehittämispalaveri (moniamm)	koko tiimi	moniamm. kehittämistyö	nauhotus, muistio	
	kehittämistyön esittely	johtava sos.tt.	tapaaminen, sähköpostit	muistio, s-postit	
	tiedotustilaisuuden suunnittelu	vkp-johtaja, yksilötyö	kyselyt	muistio, muistiot	PÄÄTÖSVAIHE
	palautekyselyiden lähetys ja läpikäynti	yksilötyö	kyselyt	muistio	
10/2013	tiedotustilaisuudet x 2 kpl oppaan jako päivähoitoyksiköihin	varhaiskasvatus ja lastensuojelu	auditoriotilaisuus, tilaisuus päiväkodilla	powerpoint esitys	OPAS
11/2013	opinnäytetyön jättö				

Kuvio1. Kehittämis toiminnan prosessikaavio

Kuviossa 1. etenevä prosessi on jaoteltu esivaiheeseen, työskentelyvaiheeseen, viimeistelyvaiheeseen ja päätösvaiheeseen. Kehittämisprosessin luonnetta on kuvattu taulukossa spiraalimaisella nuolella ja sen tarkoituksena on havainnollistaa kehittämistyöhön liittyvää jatkuvaa reflektointia, suunnittelua ja uusien ideoiden muovaamista erityisesti esivaiheessa ja työskentelyvaiheen loppupuolella.

Kokonaisuudessaan kehittämistyön prosessi on edennyt suunnitelmien mukaan ja pysyimme aikataulussa alusta alkaen. Viimeistelyvaiheen työläys yllätti hieman, sillä oppaan viimeistely vei paljon aikaa. Kuitenkin pysyimme aikataulussa myös viimeistelyvaiheessa ja opas saatiin painoon ajallaan. Kesätauko katkaisi hieman kehittämistyön prosessia, mutta kesän aikana työ sai levähtää ja yhteistyötiimit kasata ajatuksiaan syksyn uutta rutistusta varten. Lisäksi kesä oli oleellinen osa yksilötyöskentelyäni ajatellen, sillä silloin sain kasattua oppaan sisällön ensimmäistä mallikappaletta varten.

6.2 Ajatuksesta painovalmiiksi tuotokseksi

Opasta lähdettiin rakentamaan alusta asti yhteistyökumppaneiden tarpeista. Alkukartoituskyselyssä kävi ilmi, etteivät lastensuojelun kaikki käytännöt ole tuttuja päivähoidon työntekijöille. Uusi lastensuojelulaki (2007) toi tullessaan uudistuksia, jotka liittyvät oleellisesti myös päivähoidon työntekijän rooliin lastensuojelullisen huolen havaitsijana. Nykyään myös päivähoidon työntekijät ovat lastensuojelulain (25§) mukaan velvollisia tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos heillä herää huoli lapsesta.

Opas rakennettiin sisällöllisesti niin, että se olisi informatiivinen, selkeä ja ulkoasultaan houkutteleva. Oppaan sisältö on kasattu päivähoidon työryhmien ja lastensuojelun työryhmän tarpeista ja toiveista käsin, jättäen pois turhan yksityiskohtaiset tiedot, joita päivähoidon työntekijä ei tarvitse. Oppaan nimeksi valikoitui ”Yksi lapsi – monta aikuista, opas lastensuojelun käytännöistä yhteistyössä varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa.” Sisäkannessa on selkeästi lastensuojelun päivystyksen yhteystiedot ja päivähoidon puolelta lyhyet ohjeet ti-

lanteeseen, jolloin lapsi jätetään hakematta tai hakija on päihtynyt. Seuraavilla sivuilla on tietoa siitä, että päivähoidon työntekijällä on velvollisuus puuttua. Lisäksi suunnittelimme yhdessä Arnkill & Eriksson 1996 huolen harmaata vyöhykettä mukaillen ”jos huoli kasvaa” nuolen, jossa huolia ei ole jaoteltu lokeroihin kaavamaisesti, vaan huoli voi kasvaa vähitellen noudattamatta mitään tiettyä kaavaa.

Seuraavaksi oppaassa on tietoa siitä, mikä lastensuojeluilmoitus oikein on ja kuinka ilmoitus tehdään. Sen vieressä on luettelo niistä asioista, joista kuuluu tehdä lastensuojeluilmoitus. Luettelo on jaoteltu kiireellisempiin tilanteisiin ja sellaisiin, joissa ensin on ohjattava perhe ensisijaisten tukipalveluiden piiriin, kuten kasvatus- ja perheneuvolaan. Vasta sen jälkeen, kun ensisijaiset tukipalvelut eivät poista huolta, tehdään lastensuojeluilmoitus. Tätä seuraa kaksi toimintaohjekaaviota, joista toisessa on ohjeet lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja toisessa ohjeet, jos huolen aiheena on lapsen kohdistuva seksuaalirikosepäily. Kaavioiden jälkeen tulee tietoa siitä, mitä tapahtuu lastensuojeluilmoituksen jälkeen ja siitä, millaisin keinoin perhettä voidaan ensisijaisesti auttaa. Näiden jälkeen käydään läpi, minkälaisilla työnimikkeillä lastensuojelussa työskennellään pienten lasten perheiden kanssa. Lopussa on tietoa moniammatillisesta työskentelystä ja ennaltaehkäisevistä palveluista Kaarinassa. Koimme tärkeäksi laittaa oppaaseen myös tietoa palveluista, joiden saamiseksi ei tarvitse lastensuojeluasiakkuutta. Lopussa on vielä Internet-linkkejä sivuille, joista löytää nopeasti lisätietoa lastensuojeluasioista kiireisen päiväkotiarjen keskellä.

Opasta muokattiin kahdeksan kertaa ja pyysin eri työntekijöitä lukemaan oppaan läpi ja antamaan mielipiteitään oppaan ulkoasusta ja sisällöstä. Oppaan graafisen ulkoasun, taiton ja kuvituksen hoiti graafisen alan ammattilainen Atte Heinonen. Oppaasta painatettiin 250 kappaletta painotalo Painolassa ja se jaettiin kaikkiin Kaarinan kaupungin julkisiin ja yksityisiin päiväkoteihin ryhmäkohtaisesti, lisäksi myös kaikille perhepäivähoitajille ja ryhmäperhepäivähoitajille. Opas on myös pdf-tiedostona Kaarinan kaupungin työntekijöille tarkoitetussa sisäisessä Kantri-järjestelmässä, josta sen voi tulostaa itselleen.

6.3 Kehittämisen – ja tiedonkeruun menetelmät

Alkukartoituskysely

Ensimmäisessä vaiheessa keräsin tietoa kaikille yhteistyötiimeille osoitetuilla alkukartoituskyselyillä, jotka lähetin sähköpostitse. Selvitin alkusuuntaa sille, minkälaiselle oppaalle olisi tarvetta ja miten siitä saataisiin mahdollisimman käyttökelpoinen. Alkukartoituskyselyä en pidä virallisena tiedonkeruumenetelmänä, mutta sen tarkoitus on kuitenkin tuottaa tarpeellista tietoa kehittämistyön alkuvaiheessa. Virallisena tiedonkeruumenetelmänä kysely vaatisi tarkempaa suunnittelua ja harkintaa. Kyselyssä kysymysten muoto on standardoitu, jolloin kaikilta kyselyyn vastanneilta kysytään samat asiat samassa järjestyksessä. Kyselyä käytetään yleisesti silloin, kun tutkittavia on paljon ja halutaan havaintoja henkilöä koskevista asenteista, mielipiteistä tai ominaisuuksista. (Vilkkä 2007, 28.) Vasta kun tavoitteet on luotu ja johonkin ongelmaan halutaan löytää ratkaisuja, voidaan alkaa kerätä tietoa kyselyn avulla. Tällöin tiedetään mitä tietoa aineistonkeruulla pyritään löytämään ja samalla vältetään turhilta kysymyksiltä sekä muistetaan kysyä kaikki olennainen. (Valli 2001, 100.)

Lähetin kyselyn kaikille työryhmien jäsenille henkilökohtaisesti, minkä jälkeen jokainen työryhmä kokosi ajatuksistaan yhteenvedon. Tämän yhteenvedon pohjalta kokosin esityslistat kunkin työryhmän tarpeista käsin dialogisiin kehittämiskeskusteluihin. Päiväkodin työryhmien alkukartoituskyselyistä kävi ilmi, että lastensuojelun akuuttitiimin toimintaa voisi tuoda enemmän esille ja toivottiin myös kommunikoinnin ja informaation kulun tasapuolistumista eri toimijoiden välillä.

Dialogiset kehittämiskeskustelut

Tiedonkeruun menetelmänä käytin dialogista kehittämiskeskustelua, jolla tarkoitetaan puolistrukturoitua teemapohjaista keskustelua, jonka tarkoituksena on osallistaa kaikki paikallaolijat. Menetelmä pohjautuu tasavertaiseen dialogisuuteen, jolla tarkoitetaan vuoropuhelua, jossa on tärkeää olla jumiutumatta omiin näkemyksiin ja kuunnella muiden ammattilaisten näkemykset, jotka olisivat jääneet

mahdollisesti huomaamatta ilman tätä vuorovaikutustilannetta (Eriksson & Arnkil 2005, 40).

Järjestin kehittämiskeskustelut keväällä sekä lastensuojelun työryhmälle että molempien päiväkotien yhteistyöryhmille. Kehittämiskeskusteluiden lähtökohtana on vuorovaikutus osallistujien kesken, joten ”puheenjohtajalla” on silloin erilainen rooli verrattuna kahdenkeskiseen keskusteluun. Tehtävänä oli tuolloin enemmänkin keskustelun aikaansaaminen ja sen helpottaminen eikä niinkään haastattelemine ja kyseleminen. Vaikka kehittämiskeskustelut olivatkin vapaamuotoisempia kuin haastattelut olisivat olleet, pidin huolen siitä, että kaikki osapuolet tulivat kuulluiksi ja eikä päälle puhumista ilmaantunut. Laadin esityslistat, joissa pysyminen oli yksi haasteista, sillä keskustelun vapaamuotoisuus ja dialogisuuden kunnioittaminen vaikeuttivat tietyssä struktuurissa pitäytymistä. Sain kuitenkin hyvää palautetta siitä, että onnistuin pitämään keskustelun raamit kasassa.

Moniammatilliset kehittämispalaverit

Ryhmähaastattelulla on erityinen merkitys silloin, kun halutaan selvittää, miten henkilöt muodostavat yhteisen näkemyksen jostain ajankohtaisesta aiheesta. Ryhmäkeskustelulla saadaan monen henkilön näkemykset selville samalla kerralla, mutta haasteena voi olla se, etteivät kaikki yhteistyökumppanit saavu paikalle, jolloin kokonaisnäkemyksen saaminen voi olla vaikeaa. Ryhmähaastattelua kuitenkin voidaan pitää keskusteluna, jonka tavoite on hyvin vapaamuotoinen. Siinä osanottajat kommentoivat asioita melko spontaanisti, tekevät huomioita ja tuottavat monipuolista tietoa (tutkittavasta) ilmiöstä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 61–63.)

Moniammatillisia kehittämispalavereita järjestettiin yksi toukokuussa, ja yksi syyskuussa. Toimin itse koollekutsujana ja lähetin kutsut sähköpostitse molemmilla kerroilla. Dialogisissa kehittämiskeskusteluissa mietimme jo jokaiselle ryhmälle sopivaa palaveriaikaa ja lähetin varmistusviestit sähköpostitse. Mo-

lemmat palaverit pidettiin Kaarinan perhepalveluiden toimistolla ja järjestin tilan mahdollisimman dialogiseksi: istuimme ympyrämuodostelmassa, joka mahdollisti tasapuoliset osallistumismahdollisuudet kaikille työntekijöille. Toukokuun palaverissa yksi perheohjaaja oli sairaana, mutta syyskuun palaverissa olimme kaikki paikalla. Yhteensä meitä oli yksitoista ammattilaista päivähoidosta ja lastensuojelusta. Palaverit järjestettiin klo 12–14 välisenä aikana, jolloin päiväkodin työntekijöille on helpointa irtaantua työtehtävistään, sillä päiväkodin lapset ovat tuolloin päiväleuvalla. Erityisesti kun ryhmädialogeissa on mukana eri ammattiryhmien edustajia, on tärkeää, että rakenne on selkeä, yksinkertainen ja sujuvasti etenevä, jotta ammattiryhmien väliset yhteistyön tarkastelut hyötyvät dialogista. Ajatuksena on myös edistää kurottautumista toisia ammattiryhmiä kohti. (Koskimies ym. 2012, 44.)

Palautekyselyt

Kehittämissyhteistyön päätösvaiheessa lähetin kaikille yhteistyökumppaneille sähköpostitse palautekyselyt. Syksyn moniammatillisessa kehittämispalaverissa päädyimme sähköpostitse lähetettävään palautekyselyyn palautekeskusteluiden sijaan. Itse olisin kokenut hyödyllisemmäksi ja tuotteliaammaksi järjestää vielä jokaiselle yhteistyötiimille erikseen palautekeskustelut, mutta ajanpuutteen vuoksi sovimme, että jokainen tiimi kasaa yhteenvedon tekemistään palautekyselyistä. Näin ollen vastaajat voivat itse valita sopivimman vastaamisajankohdan ja miettiä rauhassa vastauksia (Valli 2001, 100). Kyselyllä on useita tavoitteita, joista tärkein liittyy tutkijan tarpeeseen muuntaa tarvittava tieto kysymyksiksi, joihin vastaaja on halukas ja kykenevä vastaamaan (Holopainen & Pulkkinen 2002, 42).

Kyselyssä selvitin ajatuksia tehdyn kehittämistyön tarpeellisuudesta ja siitä, kuinka hyvin olimme saavuttaneet tavoitteemme. Halusin myös palautetta omasta toiminnastani, palavereiden suunnittelusta, yhteydenpidon laadusta ja tasapuolisen vuorovaikutuksen ja dialogisuuden toteutumisesta kehittämiskeskusteluissa.

Tiedotustilaisuudet

Jo kehittämispalaverissa kävi ilmi, että tekemästämme kehittämistyöstä ja oppaasta tulisi järjestää ainakin yksi tiedotustilaisuus päivähoidon työntekijöille, jotta tekemämme työ saataisiin näkyväksi. Sovin johtavan sosiaalityöntekijän ja varhaiskasvatuspalveluiden johtajan kanssa tiedotustilaisuuksien järjestämisestä ja lupa saatiin, sillä aiheesta informointi koettiin tärkeäksi. Sovimme, että osallistun lokakuussa järjestettävään varhaiskasvatusinfoon, jossa on paikalla päivähoiton johtoportaan työntekijöitä, varhais erityisopettajia ja perhepäivähoiton johtajia ja informoin ensin heitä kehittämistyöstä ja oppaasta. Näin tieto kulki ylhäältä alaspäin saavuttaen myös perhepäivähoitajat.

Varhaiskasvatusinfon lisäksi järjestin ilta-aikaan olevan tiedotustilaisuuden eräässä päiväkodissa. Tilaisuuden tarkoituksena oli käydä läpi opasta ja keskustella avoimesti yhteistyöstä päivähoiton ja lastensuojelun välillä. Yhteistyötä kehittävää keskustelua käytiin kuviteltujen asiakasesimerkkien avulla. Tulosten esittämisessä on hyvä huomioida tehdyn työn vaikutuksia laajemmin omalla tutkimusalueella ja yhteiskunnassa (Vilkka 2007, 147).

6.4 Kehittämistyön aikana tuotetun tiedon dokumentointi

Tärkeää on, että työskentelyn aikana tuotetaan ja käytetään hyödyksi riittävä määrä erilaisia aineistoja ja materiaaleja siksi, että näistä jää jälki. Ei voi olla kehittämishanketta, jossa käytännön työskentelyä ei ole riittävästi dokumentoitu ja raportoitu (Salonen 2013, 23). Dokumentoinikin huolellisesti kehittämistyöni vaiheet, jotta kokonaiskuva muodostuisi selkeäksi kaikille osapuolille. Kehittämisyhteistyössäni tuotettua materiaalia ei tarvitse analysoida samojen periaatteiden mukaan kuin tutkimuksessa. Siinä mielessä opinnäytetyöni struktuuri on vapaamuotoisempi. (Hirsjärvi ym. 2012, 221.)

Pidin koko kehittämistyön etenemisen ajalta muistiota. Muistioon keräsin kaiken tiedon, jota kehittämishankkeeseeni liittyi aina sähköposteista ja puhelin keskusteluista isompiin ryhmäpalaveriini. Kenttätöössä on syytä tehdä muistiinpanot tapahtumasta ja tilanteesta mahdollisimman pian havainnon jälkeen, jos

ei ole syytä epäillä tilanteen kärsivän muistiin merkitsemisestä (Grönfors 1982, 130). En ole liittänyt muistioita moniammatillisista kehittämispalavereista raportin liitteiksi, sillä esityslistoista käy selkeästi ilmi käsitellyt aihealueet. Vaikka etenimme esityslistan mukaan, dialogisuus mahdollisti struktuurista poikkeamisen. Muistiot kahden tunnin palaverista, ovat melko pitkiä ja siksi päätin laittaa liitteiksi ainoastaan selkeät esityslistat.

Nauhoitin dialogiset kehittämiskeskustelut osallistujien luvalla, jotta pystyin myöhemmin palaamaan keskusteltuihin asiasisältöihin. Tarkoituksenani oli myös valokuvata kehittämisyhteistyötä kuvaavia tilanteita yhteistyökumppaneiden suostumuksella, mutta päätimme yhdessä valokuvien olevan tarpeettomia yhteistyön kannalta. Lisäksi osa palavereista järjestettiin sellaisissa tiloissa, joissa valokuvaaminen ja videointi olivat kielletty.

7 YHDESSÄ TEKEMÄLLÄ UUSIA IDEOITA

7.1 Kehittämistyö syntyy tarpeesta

”Kehittämiseen liittyy aina jonkinlainen muutostyöskentely, jonka kohde, kehittämisen toteuttaja ja lähestymistapa voivat saada erilaisia muotoja. Arkikäsite muutoksesta sisältää ajatuksen siirtymästä tietyllä aikavälillä laadukkaampaan toimintaan.” (Karila & Nummenmaa 2001, 99.) Kehittämistyölle on aina jokin tarve. Kaarinan kaupungissa tarve liittyi päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyön parantamiseen, jotta lapsesta nouseva huoli siirtyisi varhaisemmassa vaiheessa lastensuojelun tietoon. Yksi tarve oli myös päivähoidon työntekijöiden lastensuojelutietämyksen lisääminen yhteistyössä lastensuojelun kanssa.

Kehittämisprosessi voidaan nähdä jatkuvana prosessina eli spiraalina. Siinä kehittämistoiminta etenee aina suunnittelun, toteutuksen ja reflektoinnin kautta takaisin suunnitteluvaiheeseen. Arvioinnin tuloksena hankkeen perusteluja tarkennetaan, kuten myös suunnittelua ja toteutusta. (Toikko & Rantanen 2009, 66.) Tekemässäni kehittämistyössä Kaarinan kaupungissa yhdistyi spiraalimainen jatkuva toiminnan ja ideoiden muokkaaminen, mutta samalla etenimme kuitenkin tarkkaan räätälöidyn aikataulusuunnitelman mukaan. Jotta saimme aikataulusta mahdollisimman toimivan, osasimme ottaa huomioon kehittämistyön luonteeseen kuuluvan jatkuvan reflektoinnin ja vanhojen ajatusten uudelleen muotoutumisen.

7.2 Reflektiivinen kehittäminen

Reflektiivinen kehittäminen on refleктоivaan työotteeseen ja prosessiin perustuvaa kehittämistyötä. Perusajatuksena on, ettei organisaatiolle anneta valmiita ratkaisuja, vaan sitä tuetaan ja autetaan analysoimaan ja ymmärtämään omia ongelmakohtia. (Vanhalakka–Ruoho 1999, 32–34.) Reflektiivisessä kehittämisessä on tärkeää huomioida seuraavia asioita: organisaation jäsenet ovat asi-

antuntijoita, jotka voivat etsiä ratkaisuja ongelmiin, eivätkä ulkopuoliset. Organisaatiossa voi olla oppimisen ongelmia, jotka saattavat estää käyttämästä tehokkaasti omaamaansa tietoa kehittämistyössä ja jatkuva syvän reflektion prosessi voi auttaa organisaatiota tuomaan esille hiljaista tietoa, jota tarvitaan kehittämistyössä. (Karila & Nummenmaa 2001, 100.)

Lastensuojelun ja päivähoidon välisessä kehittämistyössä korostuu asiantuntemus lapsuuteen ja perheisiin. Yhteinen ammatillinen perspektiivi lapsen hyvinvoinnin tukemisessa auttaa ohjaamaan kehittämistyötä haluttuun suuntaan. Moniammatillisessa työympäristössä yhteistyön tarkoituksena onkin eri työntekijöiden töiden ja näkemysten yhteensovittaminen joka onnistuu parhaiten avoimessa ja reflektiivisessä vuorovaikutuksessa. Kehittämistyön aikana järjestetyissä moniammatillisissa kehittämispalavereissa ja dialogisissa kehittämisseskusteluissa toteutui avoin dialogisuus ja kaikki osallistujat pääsivät ääneen.

Moniammatillisissa tiimeissä jäsenten kokemukset, tiedot ja taidot ovat erilaisia, jolloin tarvitaan jatkuvaa jäsenten välistä keskustelua ja neuvottelua uuden tiedon ja ymmärryksen esilletuomiseksi. Tällaisessa prosessissa korostuvat kehittäväään vuorovaikutukseen liittyvät tekijät sekä reflektiivinen toiminta ja asennoituminen. (Karila & Nummenmaa 2001, 98.) Reflektointi toimii myös menetelmänä, joka auttaa yhteisen ymmärryksen kehittymistä työryhmässä sillä tavalla, että sen jäsenet pystyvät dialogisesti tarkastelemaan erilaisia jäsenten esille tuomia merkityksiä. Reflektointi antaa myös mahdollisuuden yhteisen epävarmuuden jakamiselle jäsenten kesken. (Seppänen ym. 2010, 217.) Kehittämistyön alussa oli tärkeää myöntää, että yhteistyö ei lastensuojelun ja päivähoidon välillä toimi tarpeeksi tehokkaasti. Tämän jälkeen, kun tarve oli huomioitu ja ongelmat kohdattu, voitiin tehdä työtä avoimessa vuorovaikutuksessa ottaen huomioon puutteet ja ongelmakohdat.

7.3 Dialogisuus kehittämistyössä

Hyvien käytäntöjen dialogilla on tarkoituksena nostaa esiin ajatus, että yksilöillä ja yhteisöillä on valtavasti osaamista hallussaan. Dialogiprosessin tavoitteena on selkiyttää a) mitä kaikkea yhteistyötä jo tehdään sekä b) tarkastella yhteistyön toimivia käytäntöjä ja nostaa esiin keskeisiä kehittämisen kohteita, sekä miettiä kehittämisen kohteille uudenlaisia tapoja toimia. Tärkeää on, että dialogisissa keskusteluissa on mukana myös johtoportaan työntekijöitä, jotta kehittämisprosessilla on mahdollisuus ulottua oikeasti arjen työhön ja rakenteisiin eikä jää vain onnistuneeseen dialogiin, josta ei välttämättä kuitenkaan seuraa konkreettisia muutoksia ja selkeää kehittymistä yhteistyössä. (Koskimies ym. 2012, 8, 43–44.) Yksi kehittämistyöhön liittyvä palaute koski nimenomaan johtoportaan osallisuutta prosessissa. Kehittämistyö olisi saanut palautteen mukaan uusia ulottuvuuksia, jos esimerkiksi päiväkotien johtajia olisi otettu mukaan työskentelyyn.

Dialogisen työtavan taustalla on näkemys siitä, ettei tietoa nähdä muuttumattomana faktana, vaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tilanteen mukaan rakentuvana. Dialogisen suhteen kannalta on myös tärkeää, että syntyykö suhteessa hämmästyksen hetkiä, jolloin työntekijä uskaltaa astua alueelle, jossa hänelläkään ei ole riittävää tietoa. Nämä ovat tilanteita, jolloin yhteistä tietoa voidaan rakentaa. Vuorovaikutuksen kehittämisessä onkin kiehtovaa se, ettei koskaan voi tarkkaan tietää, milloin dialogiset hetket syntyvät tai milloin jotain merkittävää tapahtuu ihmisten välillä. (Mönkkönen 2007, 29, 95, 104.)

Ammattilaiselle saattaa olla vaikeaa myöntää, jos tietämystä ja osaamista ei ole riittävästi. Kehittämistyössä oli hienoa se, että sekä lastensuojelun että päivähoidon työntekijät pystyivät asettamaan itsensä asemaan, jossa eivät tietäneetkään kaikkea vastakkaisen ammattiryhmän osaamisalueelta. Selkeyttäviä verkostopalavereja kannattaa järjestää silloin, kun tilanteeseen liittyy useita toimijoita ja yhteistyöhön tarvitaan selkeyttä ja suunnitelmallisuutta. (Kokko & Koskimies 2007, 16).

8 POHDINTOJA JA PÄÄTELMIÄ

8.1 Oppaasta ja kehittämistyöstä saatu palaute

Kehittämistyö on herättänyt paljon positiivista keskustelua sekä varhaiskasvatustalpalveluissa että lastensuojelussa ja alussa asetetut tavoitteet ovat toteutuneet erinomaisesti. Jo kehittämistyön alkuvaiheessa aihe sai aikaan keskustelua lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyön tämän hetkisestä tilanteesta. Kaarinassa lastensuojelun ja päivähoidon välistä yhteistyötä on kehitetty viime vuosina ja uuden lastensuojelulain voimaantulon jälkeen 2007 lastensuojelun työntekijät kävivät päiväkodeilla pitämässä infotilaisuuksia lakimuutoksen tuomista asioista. Pidetyssä tiedotustilaisuudessa päiväkotien työntekijät olivat sitä mieltä, että yhteistyö päivähoidon ja lastensuojelun välillä on parantunut paljon viimeisen kahden vuoden aikana. Erityisen tärkeänä pidettiin sitä, että lastensuojelun työntekijät olisivat tutumpia päivähoidolle ja myös lastensuojelun käytännöt olisivat selvempiä. Osa kehittämistyössä olleista päivähoidon työntekijöistä oli sitä mieltä, että tehdyn kehittämistyön jälkeen lastensuojeluun on helpompi olla yhteydessä, kun nimet ja naamat ovat tuttuja.

Kehittämistyöstä jäi kaikille työryhmille päällimmäisenä mieleen yhteisen päämäärän eli lapsen edun tavoittelu ja moniammatillisuus. Vastuullisuuden tunne ja lapsilähtöisyys työskentelyssä olivat yhdistäviä ajatuksia sekä lastensuojelussa että päivähoidossa. Kehittämistyön koetaan madaltaneen kynnystä lastensuojelun ja päivähoidon välillä ainakin niiden yksiköiden kohdalla, jotka työskentelyssä olivat mukana. Kehittämistyö olisi koettu tehokkaampana, jos mukana olisi ollut myös päiväkotien johtajia tai perhepäivähoidon ohjaajia. Lisäksi kehittämisprosessi olisi ollut selkeämpi yhtäjaksoisena työskentelynä ilman kesätaukoa. Osa palautteesta koski myös minua kehittämishankkeen vetäjänä. Onnistuin toimimaan tasapuolisesti kaikkia osapuolia huomioiden ja kunnioittaen. Palautteessa oli myös maininta luontevasta tavastani tehdä moniammatillista työtä.

Kehittämistyön tuotoksen, eli oppaan tavoitteet toteutuivat odotettua paremmin ja oppaasta on annettu pelkästään positiivista palautetta. Oppaan sisältö on koettu tarpeelliseksi ja päivähoito-lähtöiseksi, kuitenkin pitäen lapsen keskiössä koko ajan. Opas on ulkoasultaan kiinnostava ja sen nimi on houkutteleva. Jos nimenä olisi jo jotain lastensuojeluun viittaavaa, voisi se etäännyttää lukijan. On myös sanottu, että vaikka oppaassa on painavaa ja ensiarvoisen tärkeää asiaa, on aihetta saatu kevennettyä kivoilla kuvilla, raikkaalla värityksellä ja ulkoasulla.

8.2 Ajatuksia kehittämistyöstä moniammatillisuuden näkökulmasta

Lastensuojelu ja päivähoito saattavat ajautua helposti kahteen eri leiriin ja yhteinen päämäärä voi hämärtyä. Kahden eri ammattikunnan jäsenet tarkastelevat lapsuutta eri tavalla ja yhteinen, lapsen edun tavoittelu saattaa tulla vaikeaksi. Tehdyssä kehittämistyössä tiedonkulun ongelmat olivat yksi keskustelua herättänyt puheenaihe ja juuri tiedonkulun parantamiseksi mietittiin erilaisia toimintamalleja.

Moniammatillisuus ja verkostotyö ovat tämän päivän muotisanoja. Kuntaliitosten ja muiden säästämistoimenpiteiden aikana yhteistyö korostuu ja työtä tehdään yhä useampien eri alojen ammattilaisten kanssa. On ensi arvoisen tärkeää tuntea palveluverkostoa ja eri ammattiryhmien työnkuvia. Moniammatillinen verkostotyö vähentää asiakkaiden ”luukuttamista” kun lapsen asiasta voidaan samalla kerralla keskustella kaikkien perheen kanssa työskentelevien tahojen kanssa. Sen lisäksi, että verkostotyö ja moniammatillinen varhainen apu ovat perheelle etu, ne tulevat myös yhteiskunnalle halvemmaksi. Kun moniammatillista työtä tehdään riittävän varhaisessa vaiheessa tehokkaasti, voidaan ehkäistä suurien ongelmien syntymistä ja näin apua pystytään tarjoamaan peruspalveluissa, eivätkä erityispalvelut kuormitu.

Jos kehittämistyössä mukana olleet työryhmät olisivat olleet vielä moniammatillisemmat, olisi tiimeissä ollut mukana mahdollisesti lähihoitajia, lastenhoitajia ja sosionomeja. Kehittämistyössä mukana olleet varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja lastentarhanopettajat ovat useimmiten ehkä niitä työntekijöitä, joilla kynnys

lastensuojeluun saattaa olla luonnollisesti matalampi, niin kuin eräs työryhmän jäsen ilmaisi. Olisiko kehittämistyö saanut uusia ulottuvuuksia, jos työskentelyssä olisi ollut mukana sekä perhepäivähoitajia että moniammatillisempaa osaamista päiväkotien kentältä? Jos kehittämistyötä olisi tehty laajemmin ja aikaa olisi ollut enemmän, olisiko työntekijöitä osallistunut monipuolisemmin?

8.3 Hyödynnettävyys ja jatkokehittämismahdollisuudet

Kehittämistyö on herättänyt kiinnostusta jopa Kaarinan lähikunnissa. Opasta on kysely muun muassa Naantalissa ja Paimion päiväkoteihin, mikä kertoo mahdollisesti suuresta tarpeesta tuoda lastensuojelun käytäntöjä tutuimmiksi päivähoitokulttuurissa yleisesti. Päiväkodeissa saattaa olla epäselvää, kuinka missäkin tilanteessa toimitaan. Yhteydenotto lastensuojeluun voi herättää monenlaisia tunteita ja siksi on tärkeää puhua lastensuojelun roolista päivähoidossa avoimesti. Tekemääni kehittämistyötä voisi laajentaa koskemaan jokaista Kaarinan alueella olevaa päivähoitopaikkaa, jos kaikista yksiköistä osallistuisi yksi työntekijä ja kaikkien alueiden perhepäivähoitajista muutaman mukaan työhön. Tarpeellisinta olisi saada perhepäivähoitajat mukaan työskentelyyn joillakin keinoin, sillä he saattavat olla yksin huoliensa kanssa saamatta tukea työyhteisöltä.

Päivähoidolla on suuri rooli huolien havaitsemisessa ja varhaisessa puuttumisessa. Päivähoidon rooli on siksi myös korostunut, sillä päivähoitoikäiset lapset ovat vielä niin pieniä, että ongelmat ovat usein helpommin korjattavissa ja apua on ainakin monipuolisemmin saatavilla pikkulapsiperheille. Jossakin vaiheessa kehittämistyötä kuulin keskustelua, miksei kouluihin voisi tuottaa samanlaista opasta lastensuojelusta. Opettajat saattavat olla keinottomia kasvavien ja moninaistuvien ongelmien kanssa ja selkeät toimintaohjeet sekä tieto olisivat varmasti hyödyksi myös heille. Kehittämistyötä voisi jatkaa:

1. Koulujen ja lastensuojelun välillä lisäämällä opettajien lastensuojelutietoisuutta ja ottamalla mukaan koulukuraattoreita, sosiaalihoitajia, opettajia ja rehtoreita.

2. Kannustamalla myös perhepäivähoitajia olemaan varhaisemmassa vaiheessa yhteydessä lastensuojeluun.

Näkemykseni on, että Kaarinan kaupungissa ollaan kehitysmuotoisia ja valmiita työskentelemään, jotta jokin asia saadaan toimimaan paremmin. Jo ennestään toimiva perhepalvelukokonaisuutta kehitetään jatkuvasti, jotta lasta ja perhettä voidaan auttaa paremmin heidän omissa kehitysympäristöissään: kotona, päiväkodissa tai koulussa.

8.4 Kehittämistyöstä heränneet eettiset pohdinnat ja sosionomin osaaminen

Jotta voi tunnistaa eettisiä jännitteitä tai ongelmatilanteita, tarvitaan eettistä herkkyyttä. Se sisältää pohdintaa siitä, millä tavoin oma toiminta vaikuttaa muiden ihmisten hyvinvointiin. Lisäksi siihen kuuluvat myös omien asenteiden, tunteiden ja ennakkoluulojen reflektointi ja tunnistaminen. Eettinen herkkyys on keskeisessä asemassa ammatillisessa toiminnassa. Ilman sitä, ei eettistä toimintaa ole käytännössä ollenkaan. (Juujärvi ym. 2007, 22–24.)

Kehittämishankkeeni ammatilliset ja eettiset pohdinnat liittyvät lähinnä rooliini kehittämistyön aikana. Haastavimmaksi asiaksi koin kaikkien osapuolinen tasavertaisen huomioimisen, eri ammattiryhmien samanarvoisen kohtelun ja dialogisuuden toteuttamisen puolistrukturoidusti. Tällä tarkoitan kehittämispalavereita, jolloin etenimme asiasisällöittäin esityslistan mukaan, kuitenkin sallien siitä poikkeamisen. Heti kehittämisprosessin alussa halusin selventää päivähoiton työryhmille, että teen kehittämistyötä puolueettomasti, vaikka toimeksiantajani on Kaarinan lastensuojelun perhetyö ja suoritan heille harjoittelua samaan aikaan. Halusin tuoda asian ilmi, sillä muuten roolini kehittämistyössä olisi voinut saada vääristyneen kuvan. Pohdin paljon erilaisia roolejani kehittämisprosessin aikana. Toimin harjoittelijana, uudistajana, kehittäjänä ja tiimityöntekijänä. Sosiaalialan työssä usein eettisesti haastavaa saattaa olla tilanteeseen sopivan roolin valitseminen. Pitää pystyä ottamaan useita rooleja yhtä aikaa ja löytämään itselle luontevimmat tavat työskennellä. (Banks 2006, 13–14.)

Kehittämistyön alussa sovimme yhteistyötiimien kanssa, että heidän päiväkotinsa nimeä tai työntekijöiden nimiä ei julkaista tässä raportissa eikä tuotoksessa. Anonymiteetti antaa työskentelylle jonkinlaisen suojan, jolloin työntekijöiden on helpompi kertoa avoimesti mielipiteitään ja näkemyksiään. Myös palautteen anto on helpompaa silloin, kun vastaajan nimi ei paljastu. Alkukartoituskyselyt ja palautekyselyt palautettiin tiimikohtaisesti, eikä niistä erotu eri henkilöiden vastauksia.

”Ammatti-identiteetti on ihmisen sosiaalinen identiteetti, joka kytkeytyy siihen ammattiryhmään, johon hän kuuluu. Se kuvastaa sitä, millaisena ihminen näkee itsensä asiantuntijana ja ammattinsa edustajana.” (Juujärvi ym. 2007, 44.) Kehittämistyö on luontevaa sosionomin työnkuvaa ja ammatillista perspektiiviä ajatellen. Sosionomin (AMK) osaamiseen kuuluu sillanrakentajana oleminen ja usein sosionomit työskentelevät moniammatillisissa työyhteisöissä. Verkstopalaverit ovat yksi hyvä keino auttaa asiakasta varhaisessa vaiheessa. Asiakkaiden tarpeiden huomioiminen ja niiden mukaan työskenteleminen ovat asiakaslähtöisyyttä parhaimmillaan. Sosionomi (AMK) osaamisaluetta on laadukkaan asiakastyön tekeminen. Jotta voi tehdä laadukasta asiakastyötä, täytyy viranomaisten pystyä tekemään laadukasta yhteistyötä eri alan ammattilaisten kanssa samassa työyhteisössä tai eri tahoilla. Toimiva ja reflektiivinen moniammatillinen yhteistyö asiakkaan eduksi auttaa työntekijöitä yksilöinä tekemään työnsä mahdollisimman hyvin.

Ammatillisella kasvulla tarkoitetaan emotionaalis-psykkistä kasvua aiempaa ammatillisuutta laajempaa näkökantaa kohti (Mäkinen ym. 2009, 33). Kehittämistyö on opettanut minua kantamaan vastuuta pitkäkestoisesta prosessityöskentelystä. Olin päävastuun kantajana koko kehittämistyön ajan sen etenemisestä aikataulun mukaan. Oli hienoa ja ammatillisesti kasvattavaa nähdä, kuinka paljon hyvin suunnitellulla kehittämistyöllä voidaan saada aikaan. Tekemäläni kehittämistyöllä lastensuojelun ja päivähoidon välillä Kaarinassa muodostui oma paikka. Tieto tuotoksesta ja kehittämistyöstä levisi Kaarinassa hyvin ja oli upeaa kuulla positiivista palautetta sellaisilta tahoilta, jotka eivät olleet edes työskentelyssä mukana. Opin vastaanottamaan kriittistä palautetta, joka kohdis-

tui tuotokseen. Viimeistelyvaihe oli välillä uuvuttavaa, mutta uudelleen muok-
kaamisen ja rakentamisen jälkeen oppaasta saatu palaute ylitti omat toiveet.
Kaiken kaikkiaan tekemäni kehittämistyö Kaarinassa oli uutta luovaa, kasvatta-
vaa, silmiä avaavaa ja rakentavaa.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa Helsinki: Gaudeamus.
- Banks, S. 2006. Ethics and values in social work. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Beckett, C. 2003. Child protection. An introduction. London: SAGE Publications Ltd.
- Buchanan, A. 2002. Family support. Edited by Mc Neish, D.; Newman, T. & Roberts, H. Buckingham: What works with children? Effective services for children and families. Open University Press. 252–273.
- Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005. Ta upp oron. En handbok i tidiga dialoger. Helsingfors: Stakes.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Helsinki: WSOY.
- Hakala, J. 2004. Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.
- Heino, T.; Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. Helsinki: Stakes.
- Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle – työvälineenä kehittämisvalikko. Helsinki: Stakes.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoidossa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Helminen, J. 2006. Onnen kehto vai kurjuuden alho? Suomalaisten lapsiperheiden arjen kurjistumisesta. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–36.
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2002. Tilastolliset menetelmät. Helsinki: WSOY.
- Häggman-Laitila, A.; Ruskomaa, L. & Euramaa, K.-I. 2000. Varhaista tukea lapsiperheille. Kokemuksia Lapsiperhe-projektin työstä. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Juujärvi, S.; Myyry, L. & Pesso, K. 2007. Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.
- Järvinen, R.; Lankinen, A.; Taajamo, T.; Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi – perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Ennaltaehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi, 188–210.
- Karila, K. & Nummenmaa, R. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. Helsinki: WSOY.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.

Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päivähoidossa. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi, 73–104.

Kokko, R-L. & Koskimies, M. 2007. Ennakointidialogit moniammatillisena yhteistyömuotona. Dialogisten verkostopalaverien välitön palaute. Raportteja 17/2007. Helsinki: Stakes.

Koskimies, M.; Pyhäjoki, J. & Arnkil, T. 2012. Hyvien käytäntöjen dialogit. Opas dialogisen kehittämisen ja kulttuurisen muutoksen tueksi. Tampere: Tampereen yliopisto.

Mahkonen, S. 2012. Päivähoito ja laki. Helsinki: Edita.

Mäkinen, P.; Raatikainen, E.; Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYPro Oy.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Oinonen, M. 2011. Julkaisematon diaesitys. Kaarinan kaupunki.

Pyhäjoki, J. 2005. Dialogisuus auttamistyön verkostoissa. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 71–91.

Reijonen, M. 2005. ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?” Ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 7–13.

Roos, T. 15.5.2013. Henkilökohtainen tiedonanto.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia toiminnallisen ja tutkimuksellisen opinnäytetyön samankaltaisuuksiin ja eroihin, kehittämistoiminta ja kehittämishanke opinnäytetyönä –opas ja opintomoniste. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu.

Seppänen, P.; Hansen, M.; Janhunen, T.; Kytöpuu, K.; Salo, S.; Seppänen, S.; Tapio, N. & Vilén, M. 2010. Perhetyön työkalupakki täydentyy. Teoksessa Vilén, M.; Seppänen, P.; Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 208–257.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen yliopisto.

Valli, R. 2001. Lomakkeen laadinta ja kysymysten tekeminen. Teoksessa Aaltoila, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 100–112.

Vanhalakka-Ruoho, M. 1999. Suhteet ja työotteet oppimiskumppanuuden rakentajina. Teoksessa M. Vanhalakka-Ruoho (toim.) Sillanrakentajan opas. Toimintamalleja koulun kehittämiseen. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita N:o 81, 79–100. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vilén, M.; Hansen, M.; Janhunen, T.; Kytöpuu, K.; Salo, S.; Seppänen, P.; Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, M.; Seppänen, P.; Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 9–57.

Vilén, M.; Tapio, N.; Janhunen, T.; Nissinen, L. & Seppänen, S. 2010. Ammattina perhetyö. Teoksessa Vilén, M.; Seppänen, P.; Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja, 62–98.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Virolainen, A. 2006. Varhaiskasvatus työympäristönä. Teoksessa Häkkä, A.; Kuokkanen, H.; Virolainen, A. (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita, 213–250.

Werlin, A. 18.9.2013. Henkilökohtainen tiedonanto.

Internet-lähteet:

Ensi- ja turvakotien liitto 2013. Viitattu 17.10.2013 www.ensijaturvakotienliitto.fi > asiaa lastensuojelusta > mitä lastensuojelussa tapahtuu > lastensuojeluilmoitus

Kaarinan kaupunki 2013. Lasten ja perheiden palvelut. Viitattu 14.8.2013 www.kaarina.fi > lapset ja nuoret > lastensuojelu

Kaarinan kaupunki 2013. Lasten ja perheiden palvelut. Viitattu 14.8.2013 www.kaarina.fi > lapset ja nuoret > kaste

Kaarinan kaupunki 2013. Lasten ja perheiden palvelut. Viitattu 17.9.2013 www.kaarina.fi > lapset ja nuoret > lapset > lastensuojelu > lastensuojelu ja oikeudet

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36, saatavissa www.finlex.fi > lainsäädäntö > ajantasainen lainsäädäntö > 1973 > 19.1.1973/36

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, saatavissa www.finlex.fi > lainsäädäntö > ajantasainen lainsäädäntö > 2007 > 13.4.2007/417

Sosiaaliportti 2012. Viitattu 4.3.2013 www.sosiaaliportti.fi > lastensuojelun käsikirja > työprosessi > avohuolto > muut tukitoimet > perhetyö

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005 – 2013. Viitattu 13.9.2013 uusi.sotkanet.fi > etusivu > haku > avohuolto > Lastensuojelun avohuollolisten tukitoimien piirissä 0 - 17-vuotiaita vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä.

Turun kaupunki 2013. Viitattu 22.4.2013 www.turku.fi > Remonttihanke > hyvinvoiva lapsi ja nuori > lasta kannatteleva liittouma Saatavilla myös www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=157661&GUID...F18C...

Alkukartoituskysely

Hei,

Kiitos mielenkiinnostanne opinnäytetyötäni kohtaan! Opinnäytetyöni aiheena on kehittämisysteistyö lastensuojelun perhetyön ja päivähoidon välillä, ja tavoitteena olisi saada huolipuhe siirtymään lastensuojeluun varhaisemmassa vaiheessa. Yhdessä olisi tarkoituksena rakentaa opas, jossa olisi mahdollisesti jokin toimintamalli ja lisäksi asiaa lastensuojelusta ja perhetyöstä päivähoidon työntekijän näkökulmasta.

Jotta saadaan yhteistyö sujuvasti käyntiin, haluaisin kerätä tämän pienimuotoisen kyselyn avulla esitietoa siitä, minkälaisia ajatuksia ja toivomuksia teillä on kehittämisysteistyöstä ja toimintamme tuotoksesta. Suunnitelmassa on tosiaan rakentaa yhdessä kaikkien yhteistyökumppaneiden, eli teidän ja erään toisen päiväkodin työryhmän ja lastensuojelun perhetyön työryhmän kesken tuo opas, joka olisi suunnattu päivähoidon henkilöstölle. Oppaan sisältö suunnitellaan teidän tarpeista ja ehdotuksista lähtöisin ja tarkoituksena on, että opas palvelisi teitä mahdollisimman hyvin, olisi työelämälähtöinen, helppolukuinen, kiinnostava ja informatiivinen.

Tämän kyselyn pohjalta järjestämme kehittämiskeskustelun sovittuna ajankohdaksi, mieluiten viikoilla 17–18. Voitte ehdottaa jotain teille sopivaa ajankohtaa minulle, niin järjestetään tapaaminen!

Koska tämän kevään aikataulu on tiukka, toivoisin että vastaisitte kyselyyn viimeistään keskiviikkoon 17.4 mennessä.

Tässä kysymyksiä, joita voisitte pohtia:

1. Mitä ajatuksia kehittämisysteistyö lastensuojelun perhetyön ja päivähoidon välillä herättää?

2. Mitä toivot kehittämissyhteistyöltä?

-

3. Mitä haasteita näet yhteistyössä?

-

4. Millaiselle oppaalle olisi tarvetta?

-

5. Mitä asiaa oppaassa tulisi olla, jotta se palvelisi käyttötarkoitustaan mahdollisimman hyvin?

-

6. Millainen on hyvä opas; sisältö, ulkonäkö, tarpeellisuus, työelämälähtöisyys?

-

7. Mikä tieto on tarpeetonta; mitä voidaan rajata pois?

-

Kiitos ☺ Nähdään kehittämiskeskustelun merkeissä!

Yhteistyöterveisin, Sini Saaristo

Moniammatillinen kehittämispalaveri -esityslista

Kaarinan perhepalveluiden toimisto

15.5.2013

1. Esittelyt
2. Lastensuojelun käytännöt
3. Päivähoidon käytännöt
4. Yhteistyön ”kulmakivet”
5. Opas
6. Ajatuksia ja pohdintaa
7. Seuraava moniammatillinen palautepalaveri syyskuussa
8. Kysymyksiä

Moniammatillinen kehittämispalaveri -esityslista

Kaarinan perhepalveluiden toimisto 10.9.2013

1. Mielipiteet ja oppaan korjausehdotukset
2. Päivähoidon yhteystiedot Kaarinassa
3. Tiedotustilaisuus päiväkodin työntekijöille ja perhepäivähoitajille
 - Minkälainen tilaisuus järjestetään?
 - Keitä kutsutaan paikalle?
 - Ketkä työryhmistä osallistuu?
4. Palautekeskustelut
 - Palautekeskustelut pienryhmissä?
 - Sähköpostitse kyselyinä?
5. Mitä olemme saaneet aikaiseksi tähän asti?
 - Mihin ollaan tyytyväisiä?
 - Mitä olisi voinut olla lisää?
 - Mitä olisi voitu tehdä toisin?
 - Mikä asia on muuttunut?
6. Yhteistyöstä
 - Mitkä asiat kaipaavat selvennystä tai jatkotyöskentelyä?
 - Onko joku asia nyt selkeämpää ja helpompaa?
 - Mikä oli kehittämistyön tärkein asia?
7. Kuinka tästä eteenpäin?
 - Mihin asioihin jatkossa voidaan kiinnittää huomiota?
8. Palautetta yleisesti

Kiitoksia kaikille tärkeään yhteistyöhön osallistumisesta ja mukavaa syksyä kaikille!

Palautekysely

1. Yhteistyöstä lastensuojelun kanssa:

- Oliko teillä ennakoluuloja tai väärää/vanhentunutta tietoa lastensuojelun käytännöistä ja työskentelytavoista?
- Mikä tieto oli uutta?
- Mistä tiedosta oli eniten hyötyä päiväkodin työntekijän näkökulmasta?
- Mitä toivotte lastensuojelun työskentelyltä tulevaisuudessa?

2. Kehittämistyöstä yleisesti:

- Lähdittekö mielellänne mukaan kehittämistyöhön ja miksi?
- Mitä mieltä olette kehittämistyön kestosta?
- Oliko hyödyllistä ensin pitää kehittämiskeskustelut pienryhmissä ja sen jälkeen vasta kaikki yhdessä? Miksi?
- Toteutuiko palavereissa mielestänne avoin dialogisuus? Saitteko äänenne kuuluville? Kuunneltiinko teitä?
- Mitä teille jäi päällimmäisenä mieleen kehittämistyöstä ja yhteistyöstä lastensuojelun kanssa?
- Onko teistä nyt helpompi olla yhteydessä lastensuojeluun

3. Työskentelystäni kehittämistyössä:

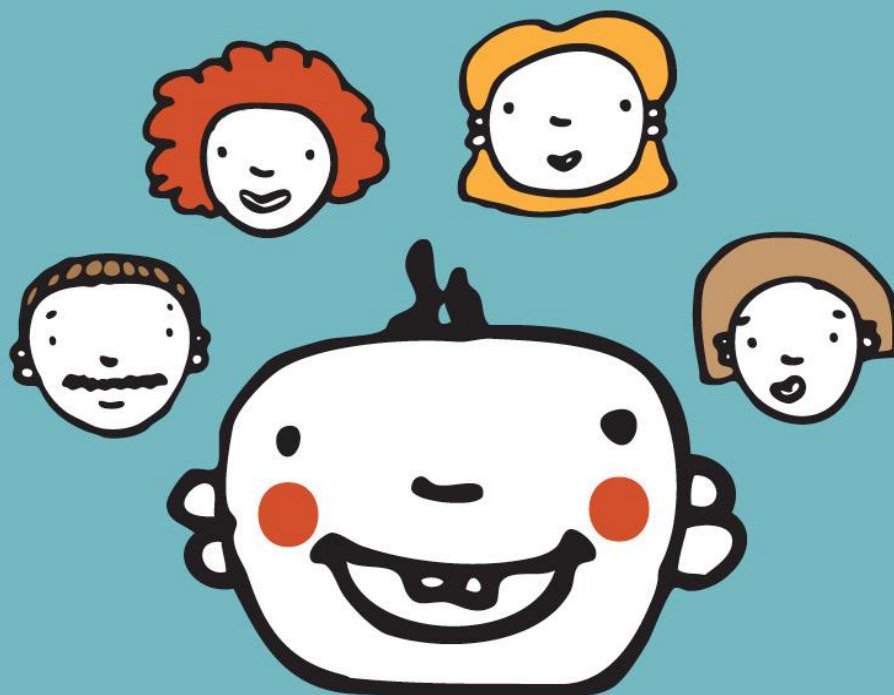
- Toiminko minä mielestänne puolueettomasti ja kaikkia osapuolia kuunnellen?
- Otinko työskentelyssäni huomioon eri koulutustaustat ja ammatilliset perspektiivit?
- Minkälaisia palaverit ja kehittämiskeskustelut olivat mielestänne?
- Olisinko voinut toimia eri tavalla jossain asiassa?

Palautattehan ryhmänne koosteet viimeistään **keskiviikkoon 25.9.2013** mennessä!

Kiitos yhteistyöstä ja tärkeästä panoksestanne kehittämistyössä, on ollut ilo työskennellä kanssanne! ☺

Terveisin

Sini Saaristo

YKSI LAPSI - MONTA AIKUISTA

Opas lastensuojelun käytännöistä yhteistyössä
varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa

LASTENSUOJELUN PÄIVYSTYS

Ma-pe **08.30-15.30** puh: **050-314 6066**

Virka-ajan ulkopuolella sosiaalipäivystys **112**

Esimiehen puhelinnumero:

Jos lapsi jätetään hakematta tai hakija on päähtynyt:

1. Yhteys huoltajiin
2. Yhteys varahakijoihin
3. Mikäli yhteyttä ei saada tunnin kuluttua päivähoitopaikan sulkeutumisesta
→ päivähoitopaikan oveen viesti, että: Lapsi on viety Vuorokoti Rinkeliin (ei lapsen nimeä)
4. Lapsen vienti taksilla Vuorokoti Rinkeliin
(Viipurintie 120 puh. 050-373 2471)
5. Yhteydenotto lastensuojeluun (kts. s.8)

Yksityiset päivähoitopaikat:

Keskustele turvallisuusohjeistuksesta esimiehesi kanssa.

Oppaan on koonnut **Sini Saaristo** yhteistyössä Kaarinan lastensuojelun perhetyön työryhmän ja Kaarinan kahden päivähoitoyksikön kanssa vuonna 2013.

Taitto & kuvitus: Atte Heinonen

1. painos 2013

Painotalo Painola

Sisällys:

- 4..... Ilmoitusvelvollisuus
- 5..... Jos huoli kasvaa
- 6..... Mikä ihmeen lastensuojeluilmoitus?
- 7..... Lastensuojeluilmoitus tehtävä ainakin seuraavista asioista
- 8..... Lastensuojeluilmoitus -toimintaohjekaavio
- 9..... Lapsen kohdistuva seksuaalirikosepäily
- 10-11..... Mitä tapahtuu lastensuojeluilmoituksen jälkeen?
- 12-13..... Keitä Kaarinan lastensuojelussa työskentelee?
- 14..... Yleistä tietoa lastensuojelusta
- 15..... Päivähoidon henkilöstöä oleellisesti koskevat lait
- 16..... Moniammatillinen yhteistyö lapsen turvana
- 17..... Ennaltaehkäiseviä matalankynnyksen palveluita
- 18..... Lisätietoa lastensuojeluasioista
- 19..... Lähteet

MUISTA, ETTÄ SINULLA ON ILMOITUSVELVOLLISUUS!

Keskustele huolesta esimiehesi tai työparisi kanssa.

Ole **HETI** yhteydessä lastensuojelun päivystykseen tai poliisiin, jos lapsi on **välittömässä vaarassa**.

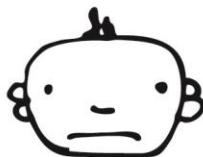
On kohteliasta, että ilmoituksen tekijä ottaa huolen puheeksi perheen kanssa.

Tee lastensuojeluilmoitus: ilmoituksen tekijän nimi ja työpaikka, ilmoituksen syy ja kuvaus tapahtumista.

Vaikka lapsella olisi jo lastensuojeluasiakkuus, tulee hänestä tehdä silti uusi lastensuojeluilmoitus, jos huoli jatkuu.

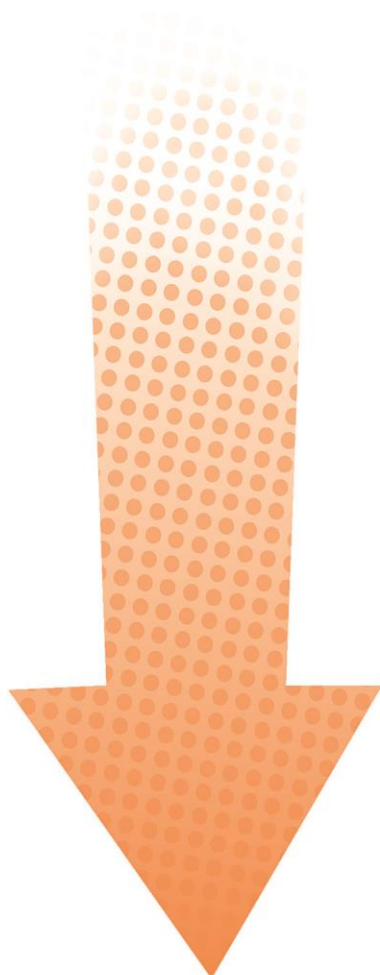
Voit tehdä myös pyynnön lastensuojelutarpeen selvittämiseksi yhdessä vanhemman kanssa. (25a§)

Konsultoi lastensuojelun päivystystä epäselvissä tilanteissa ja pyydä apua.

Jos huoli kasvaa

(mukaillen Arnkill, T. & Eriksson, E. 1996. Huolen harmaa vyöhyke)

Ei huolta: Lapsen kokonaisvaltaisessa kasvussa, kehityksessä tai kasvuolosuhteissa ei ole huolta.

Huoli käynyt toistuvasti mielessä:

Lapsen tai vanhemman käytös poikkeavaa, lapsi oireilee tai käyttäytyy eri tavalla kuin ennen.

- Keskustele työparin kanssa ja konsultoi tai tee lastensuojelu-ilmoitus.

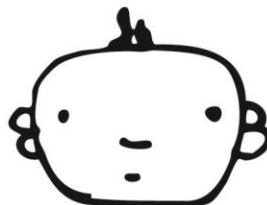
Huoli tuntuva: Lapsi oireilee hälyttävästi, vaikka huoli otettu puheeksi vanhempien kanssa. Lapsen tai vanhemman huolestuttava käytös jatkuu tai pahenee. Omat voimavarat lopussa, apua saatava!

- Ole heti yhteydessä lastensuojelun päivystykseen.

Huoli suuri tai lapsi välittömässä

vaarassa: Epäily lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, perheväkivallasta, perustarpeiden vakavasta laiminlyönnistä tai heitteillejätöstä. **Apua tilanteeseen saatava välittömästi!**

- Ole **HETI** yhteydessä lastensuojelun päivystykseen tai tilanteesta riippuen poliisiin.

Mikä ihmeen lastensuojeluilmoitus?

Kaikilla aikuisilla, jotka työskentelevät lasten ja perheiden kanssa, on tietyissä tilanteissa **velvollisuus** tehdä lastensuojeluilmoitus. Muutkin aikuiset, kuten naapurit tai sukulaiset, voivat tehdä lastensuojeluilmoituksen, mutta heillä on mahdollisuus tehdä se nimettömänä.

Lastensuojeluilmoitus tehdään niin, että joku kertoo lastensuojelun työntekijälle, että arvelee tuntemansa lapsen olevan jollain lailla vaarassa tai että on huolissaan lapsen hyvinvoinnista.

Lastensuojeluilmoituksen voi jättää puhelimitse tai kirjallisena. Kirjatussa ilmoituksessa tieto kuitenkin säilyy muuttumattomana eikä aiheuta epäselvyyksiä.

Kun lastensuojelun työntekijä ottaa vastaan lastensuojeluilmoituksen, ensisijainen kiireellisyysarvio tehdään heti. Jos lapsi on jätetty yksin tai vaarassa ilman hoitoa, hänen luokseen täytyy mennä välittömästi. Kaikissa tapauksissa ei kuitenkaan aina ole niin kiire.

Jos työntekijällä on huoli odottavan äidin syntymättömästä lapsesta, hänen pitää tehdä ennakkollinen lastensuojeluilmoitus. Silloin on selvitettävä, minkälaista apua äiti voisi tarvita raskauden aikana ja minkälaista apua vauvan syntymän jälkeen. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tehdään aikuissosiaalityöhön tai päihde- ja mielen-terveysyksikkö Vinttiin äidin nimellä.

Työntekijä voi myös tehdä **yhdessä vanhempien kanssa** lastensuojelulle pyynnön lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.

(Lähde: Ensi- ja turvakotien liitto)

Lastensuojeluilmoitus tehtävä ainakin seuraavista asioista:

- Lapsen tarpeiden jatkuva laiminlyönti (ruoka, hygienia, uni, turvallisuus, terveys, vaatetus jne.)
- Lapsen fyysisen tai psyykkisen sairauden hoitamatta jättäminen
- Lapsen heitteillejätto (lapsi jätetty hakematta tai jätetty yksin)
- Lapsen itsetuhoisuus
- Lapsesta huolehtivan aikuisen päihde- tai mielenterveysongelmat tai oman hoidon laiminlyöminen
- Vanhemman ja lapsen väliset vakavat vuorovaikutusongelmat
- Lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden epäily tai uhka

Tee lastensuojeluilmoitus seuraavista asioista vasta sen jälkeen, kun kaikki ensisijaiset tukitoimet eivät poista huolta

- Puutteet tai osaamattomuus lapsen hoidossa tai huolenpidossa
- Vanhemman uupumus tai jaksamattomuus
- Lapsen oma:
 - mielenterveyden ongelma
 - muuttunut käytös
 - huolestuttava aggressiivisuus
- Arjen tukiverkon puuttuminen silloin, kun se saattaa vaarantaa lapsen hyvinvointia
- Lapsi paljon pois päivähoidosta ilman selkeää syytä
- Tilanne, jossa lapsi joutuu kantamaan ikätasoonsa nähden liian suurta vastuuta perheen arjesta esimerkiksi vanhemman sairauden vuoksi

Ilmoitus tulisi tehdä myös havaittaessa edellä lueteltujen lisäksi muita vastaavia syitä, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Jos on epävarma siitä, tulisiko tietyissä tilanteissa tehdä lastensuojeluilmoitus, voi kysyä neuvoa lastensuojelun päivystyksestä ilmaisematta lapsen henkilöllisyyttä. Ennen ilmoituksen tekemistä huoli on kuitenkin otettava puheeksi perheen kanssa.

(Sosiaaliportti>lastensuojelun käsikirja)

Lastensuojeluilmoitus -toimintaohjekaavio

(lastensuojelulaki §25)

Lapseen kohdistuva seksuaalirikosepäily-toimintaohjekaavio

(lastensuojelulaki 25.3§)

Mitä tapahtuu lastensuojeluilmoituksen jälkeen?

Sosiaalityöntekijöillä on velvollisuus tutkia jokainen lastensuojeluilmoitus. Varsinaisiin lastensuojelutoimiin ei kuitenkaan koskaan ryhdytä ilman, että tilanne selvitetään huolellisesti.

Lastensuojeluilmoituksen saavuttua lastensuojeluun:

1. **Kiireellisyysarvio tehdään välittömästi** ja päätös lastensuojelutarpeen selvityksen aloittamisesta tehdään 7 vrk kuluessa. Mikäli aloitetaan lastensuojelutarpeen selvitys (27§), niin nimetään selvityksestä vastaava sosiaalityöntekijä. Päätös lastensuojeluasiakkuuden aloittamisesta tai päättämisestä tehdään 3kk kuluessa.

Lastensuojelutarpeen selvityksen aikana tehdään lapsilähtöinen selvitys lapsen kasvuolosuhteista, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksista huolehtia lapsesta, sekä lastensuojelun tuen tai -toimenpiteiden tarpeesta.

2. Jos lastensuojelutarvetta ilmenee, aloitetaan avohuollon tukitoimet

3. Jos lastensuojelun tarvetta ei ole, asiakkuus päättyy

Kuinka perhettä voidaan ensisijaisesti auttaa?

Usein lastensuojeluun ja lastensuojeluilmoitukseen liitetään pelko siitä, että lapsi otetaan pois. Lähtökohtana kuitenkin on, että aina käytetään lievintä mahdollista keinoa, joka auttaa perhettä. Lasta yritetään aina auttaa sillä tavalla, että hän voisi asua oman perheensä kanssa omassa kodissaan. Tällaisia ensisijaisia palveluita kutsutaan **avohuollon tukitoimiksi**. Avohuollon tukitoimet perustuvat perheen kanssa tehtävään yhteistyöhön ja ovat aina vapaaehtoisia. Suurin osa lastensuojelutyöstä toteutetaan juuri avohuollon tukitoimina.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä arvioi lapsen palvelutarpeen yhdessä vanhempien kanssa.

Avohuollon tukitoimet voivat olla esimerkiksi:

- Perhetyön apu suoraan kotiin
- Tukihenkilö tai tukiperhe
- Taloudellinen avustus lapsen harrastuksiin
- Vertaisryhmätoiminta
- Hoito- ja terapiapalvelut

Avohuolto voi olla sitä, että perheohjaajat tai –työntekijät alkavat käydä säännöllisesti lapsen kotona. He voivat auttaa esimerkiksi lapsen ja vanhemman välisissä vuorovaikutusongelmissa. Joskus vanhemmat voivat tarvita neuvoja ja ohjausta lapsista huolehtimisessa, jos heidän omat voimavaransa ovat vähissä, lasten hoito on unohtunut tai on vaikeaa. Perhetyöntekijät auttavat perhettä myös arkisissa elämän asioissa.

Vanhempien suostumuksella lastensuojeluasiakkuus olisi hyvä olla myös päivähoidon työntekijöiden tiedossa, jotta tarvittavaa tukea osataan järjestää riittävästi. Lapsen edun niin vaatiessa, voidaan lapsen asioissa tehdä yhteistyötä myös ilman vanhempien suostumusta.

Millaisissa tapauksissa lapsi sijoitetaan oman kodin ulkopuolelle?

Joskus vanhemmat eivät pysty jostakin syystä huolehtimaan lapsestaan, eikä kotiin annettava apu riitä ja ongelmat kasvavat suuriksi. Jos lapsi ei ole turvassa kotonaan, tai turvassa itseltään, eikä tilanteeseen voida vaikuttaa muilla keinoilla, täytyy lapsen hoito järjestää oman kodin ulkopuolelta. Tätä kutsutaan lapsen sijoitukseksi. Kaarinassa kaikki lapset pyritään ensisijaisesti sijoittamaan perheisiin.

(Lähteet: Sosiaaliportti & Ensi- ja turvakotien liitto)

Keitä Kaarinan lastensuojelussa työskentelee pienten lasten perheiden kanssa?

Sosiaalityöntekijöitä

Päävastuu asiakastyöstä, päätöksenteko, asiakastyön toteutumisen seuranta ja arviointi, yhteistyö ja verkostotyö asiakkaan asioissa sekä avo- että sijaishuollossa, asiakas-suunnitelman laatiminen, päätökset toimeentulotukiasioissa, akuuttityön päävastuu.

Perheohjaajia

Perheohjaaja tekee suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä yhdessä perheen kanssa tarjoten perheelle keskustelutukea esimerkiksi toiminnallisin menetelmin. Ohjauksella voidaan tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, vanhemmuudessa ja arjen toimivuudessa. Perheohjaaja voi järjestää lapselle hänen hyvinvointiaan tukevaa toimintaa. Perheohjaaja työskentelee myös aktiivisesti asiakasperheen lähiverkostojen kanssa.

Perhetyöntekijöitä

Perhetyöntekijä tekee tavoitteellista työtä koko perheen kanssa, mutta myös paljon yksilötyötä lapsen kanssa, lapsen tarve ensisijaisesti huomioiden. Perhetyöntekijä keskittyy lasten hoitoon ja antaa tukea arjen askareissa. Lisäksi hän tarjoaa keskusteluapua muun tuen lisäksi. Perhetyöntekijä tekee yhteistyötä asiakasperheen läheisverkoston kanssa.

Neuvolan perheohjaaja

Neuvolan perheohjaaja antaa lyhytaikaista, maksutonta keskustelutukea odottaville sekä vauva- ja taaperoikäisten lasten perheille. Perheet ohjautuvat neuvolan perhetyöhön pääsääntöisesti äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajien kautta, mutta myös muiden perhepalveluiden piiristä ja omilla yhteydenotoillaan. Neuvolan perheohjaaja tukee ja vahvistaa vanhempia arjessa jaksamisessa ja vauvan hoidossa muun muassa kotikäyntityön ja vertaisryhmien avulla. Tuen saanti ei edellytä lastensuojeluasiakkuutta.

Lastenvalvoja

Lastenvalvoja auttaa isyyden vahvistamiseen, lapsen huoltoon ja tapaamiseen sekä elatustukeen ja – apuun liittyvissä asioissa.

Johtava sosiaalityöntekijä

Johtavalla sosiaalityöntekijällä on ylin päätösvalta tietyissä lastensuojeluasioissa. Hän myös antaa konsultointiapua vaikeissa tai epäselvissä lastensuojelun asiakastilanteissa. Lisäksi hän toimii lähiesimiehenä lastensuojelun ja perheneuvolan työntekijöille.

(Lähde: Kaarinan kaupunki, Sosiaaliportti 2013)

Yleistä tietoa lastensuojelusta

- Kaikkien kehitysympäristöjen tulee huolehtia lasten ja nuorten hyvinvoinnista.
- Lastensuojelu on aina arvosidonnaista, koska sen tehtävänä on ennen kaikkea olla lapsen puolella ja lasta varten.
- Lastensuojelulaki korostaa lapsen asianosaisuutta ja osallisuutta kaikissa lastensuojeluprosessin vaiheissa.
- Vanhemmilla on aina ensisijainen velvollisuus ja oikeus päättää lapsensa hyvinvoinnista ja kasvatuksesta.
- Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia ja tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.
- Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin.
- Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon **lapsen etu**.

(Lastensuojelun keskeiset periaatteet 4§)

Päivähoidon henkilöstöä oleellisesti koskevat lait

Ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelulaissa määritellyn ilmoitusvelvollisuuden (25§) mukaan, ilmoitusvelvolliset ovat salassapitosäännösten estämättä velvollisia välittömästi ilmoittamaan kunnan lastensuojeluun, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Ilmoitusvelvollisia ovat muun muassa kaikki sosiaalipalvelujen, lasten päivähoidon tai terveydenhuollon palvelujen tuottajat sekä opetuksen tai koulutuksen järjestäjät.

Salassapito ja vaitiolovelvollisuus

Vaitiolovelvollisia ovat julkisuuslain (21.5.1999/621) mukaan viranomaisen palveluksessa virka- tai työsuhteessa olevat henkilöt. Sisällöllisesti vaitiolovelvollisuus on laaja ja riittää, että tiedot on saatu sellaisissa olosuhteissa, että ne voidaan katsoa luottamuksellisiksi. Vaitiolovelvollisuus jatkuu senkin jälkeen, kun henkilö ei enää ole siinä asemassa, jossa hän on saanut tiedon luottamuksellisista seikoista, kuten työsuhteen päättyessä. Vaitiolovelvollisuus tarkoittaa myös sitä, ettei jätä salassa pidettäviä asiakirjoja muiden nähtäville.

Lastensuojelun oikeus antaa tietoja

Lastensuojelu antaa tietoja asiakkaan tilanteesta aina ensisijaisesti asiakkaan etukäteen suostumuksen perusteella. Yhteistyössä vanhempien kanssa pyydetään lupa tietojen luovuttamiseen. Jos lapsen etu vaatii, on lastensuojelulla oikeus antaa tietoja riippumatta siitä, mikä on vanhempien kanta asiaan. Lastensuojelu voi myös järjestää asiakkaan asioissa pidettävän neuvottelun, jossa voidaan keskustella lapsen tuen tarpeen kannalta oleellisista asioista.

(Lähteet: lastensuojelulaki, julkisuuslaki, Kaarinan kaupunki)

Moniammatillinen yhteistyö lapsen turvana

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta. Eri alojen ammattilaisista koostuva lastensuojelun asiantuntijaryhmä avustaa lastensuojelun toteuttamisessa ja antaa lausuntoja lastensuojelutoimenpiteitä koskevan päätöksenteon tueksi.

(Moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen 14§)

Kaarinassa toimii neljä päivähoiton moniammatillista työryhmää.

Kaarinan Perhepalvelut esittää kaikille lasten kanssa toimiville käyttöön otettavaksi dialogisen verkostotyömallin, jossa lapsi, vanhemmat ja eri kehitysympäristöissä työskentelevät työntekijät ratkaisevat yhdessä lapsen tilannetta.

Dialoginen verkostotyö lisää asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja lapsen ja hänen perheensä osallisuutta. Viranomaispalaveriin kutsutaan aina perhe mukaan tai kysytään lupa asiansa käsittelyyn.

(Lähde: Kaarinan kaupunki, lastensuojelu.info)

Ennaltaehkäiseviä matalankynnyksen palveluita

ilman lastensuojeluasiakkuutta

Kasvatus- ja perheneuvola

Perheneuvolassa autetaan lapsiperheitä ratkaisujen löytämisessä perhe-elämän ja kasvatuksen pulmiin. Perheneuvolan palvelut ovat luottamuksellisia, maksuttomia ja vapaaehtoisia, eikä lähetettä tarvita.

Kaarinan perheneuvolan ajanvaraus
ja puhelinneuvonta:
Klo 10.30 - 11.00 päivittäin
p. (02) 588 4000

Neuvolan perhetyö

Neuvolan perhetyö on ennaltaehkäisevää ja lyhytaikaista tukea, neuvontaa ja ohjausta äitiys- ja lastenneuvolan asiakasperheille. Neuvolan perhetyö auttaa, kun tarvitaan tukea vanhemmuuteen, opastusta arjen sujumiseen, vahvistusta perheen voimavaroihin tai tietoa eri palveluista. Asiakkaat ohjautuvat neuvolan perhetyöhön pääsääntöisesti neuvolan kautta, mutta perhe voi tarvittaessa ottaa itsekin yhteyttä neuvolan perhetyöntekijöihin

Olkkari

Olkkari on osa Hyvinvoiva lapsi ja nuori - hanketta, ja sen toiminta-ajatuksena on olla työntekijän tukena peruspalveluissa yhdessä asiakkaan osallisuutta edistäen. Olkkari on verkostoituva perhekeskus, jossa työntekijät muodostavat nopean toiminnan iskujoukon. Olkkarin palvelut ovat lähellä ja saatavilla nopeasti silloin kun perhe apua tarvitsee, eikä olkkarin palveluihin tarvita lastensuojeluasiakkuutta. Olkkarissa työskentelee moniammatillinen tiimi, jonka työntekijöihin voi olla helposti yhteydessä.

(Lähde: Kaarinan kaupunki)

LISÄTIETOA LASTENSUOJELUASIOISTA

www.kaarina.fi > Kaarinan kaupungin lastensuojelu

Tietoa Kaarinan kaupungin perhepalveluista ja lastensuojelusta

www.sosiaaliportti.fi > lastensuojelun käsikirja

Tietoa erilaisista lastensuojelun toimenpiteistä ja käytännöistä

www.finlex.fi > lastensuojelulaki

Ajankohtaista ja selkeää tietoa lastensuojelulaista

www.tornio.fi

**>terveyspalvelut >terveysneuvonta > seksuaalineuvonta >lapsen seksuaalisuus
> käyttäytyminen normaalia ja milloin syytä huolestua**

Yksityiskohtainen taulukko lapsen tavallisesta ja poikkeavasta seksuaalisesta käyttäytymisestä, hyvin ja selkein esimerkein havainnollistettu.

www.lastensuojelu.info.fi

yleistä tietoa lastensuojelusta

OPPAAN LÄHTEET

Arnkil, T. & Eriksson, E. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Helsinki: Stakes.

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki. Soveltamisopas. Helsinki: Stakes.

Internet-lähteet

Ensi- ja turvakotien liitto 2013. Viitattu 21.8.2013 www.ensijaturvakotienliitto.fi
>> asiaa lastensuojelusta >> mitä lastensuojelussa tapahtuu >> lastensuojeluilmoitus

Kaarinan kaupunki 2013. Viitattu 23.8.2013 www.kaarina.fi >> perhe- ja sosiaalipalvelut

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, saatavissa www.finlex.fi >> lainsäädäntö
>> ajantasainen lainsäädäntö >> 2007 13.4.2007/417

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621, saatavissa www.finlex.fi
>> ajantasainen lainsäädäntö >> 1999 21.5.1999/621

Lastensuojeluinfo 2013. Viitattu 23.8.2013 www.lastensuojelu.info.fi >> palvelut

Sosiaaliportti 2013. Viitattu 19.8.2013 www.sosiaaliportti.fi >> lastensuojelun käsikirja
>> työprosessi >> lastensuojelun tarve >> lastensuojeluilmoitus

